

BIBLIOGRÁFIA

RÁKÓCZY ROZÁLIA

MILITARIA HUNGARICA MAGYAR KATONAI NYOMTATVÁNYOK

Válogatott bibliográfia

I.

A Pro Renovanda Cultura Hungariae Osztrák-Magyar Közös Múlt Szakalapítvány, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Magyar Ösztöndíj Bizottság – Collegium Hungaricum Wien, az OTKA Iroda (T.022220. sz. kutatási program), a román Ministerul Învățământului (București), a Hadtörténeti Intézet és Múzeum támogatása, a felkeresett intézmények szakmai segítsége tette lehetővé, hogy újtára indulhat a magyar és magyar vonatkozású katonai nyomtatványok – többnyire rendeletek – annotált, lelőhelyjegyzékes bibliográfiájának közlése.

Szerkezetét tekintve egyszerű: az időrenden alapul.

Az egyszerűséget indokolja a formátum kényszerítő ereje.

Azokban a nyugalmasnak mondható korai időkben, amikor „csak” háborúk és hadjáratok tették változatossá a mindennapokat és senki nem panaszkolt az információáradatot, amikor még nem gondolkodtak multimédiában csak postajáratban és hírlevélben, békés rendszertelenség uralkodott a könyvtárakban – bár itt kevésbé, mint a később kialakult múzeumokban.

A múzeumok szinte maguktól rendszereződtek. Hiszen a műtárgyakból álló gyűjtemény mégsem múzeum (a XX. század magánmúzeumait itt most nem említve), a magánkönyvtár viszont könyvtár.

A könyvtári követhető, többé-kevésbé használható rendszereknek olyan ősatya volt, mint Kallimachos Alexandriában, Cassiodorus Itáliában, Lomonoszov Szentpétervárott, Cseresnyés András Gyulafehérvárott.

Amióta a könyvet a mai könyv formában ismerjük, és amióta Gutenberg bemutatta Európának a szedésnyomást, a nyomdák, majd kiadók, a kiadó-nyomdászok saját elképzelésüknek és/vagy a megrendelő elképzelésének megfelelő méretet és formátumot adtak ki a kezükből, a könyvtárak pedig ehhez alkalmazkodtak – egy ideig. Amíg kezelhető mennyiség jelent meg.

Az újkori gondolkodás vezető egyénisége, Francis Bacon teremtette meg rendszerező munkája közben azt a könyvtári szisztémát – Inverted Baconian, amely mai munkánk alapja. A XVII. században a teológiát első helyre soroló rendszert – műve, az Instauratio Magna 1607 körül jelent meg – majd háromszáz évvel később Melvil Dewey megfordította, első helyre hozva a filozófiát és ezzel megalkotta a mindmáig használt osztályozási elvet.

Ezt a kiteljesedett Egyetemes Tizedes Osztályozást használják a világ könyvtárai, néhol raktározási rendként is, de nem használják a levéltárak és múzeumok. Ennek legfőbb oka, hogy a könyvtári osztályozás elsődleges szempontja a tartalom, csak ezt követheti a hely, az idő, a forma, a nyelv. A múzeumi feldolgozás, tárolás területén viszont az eltérő küllemű dokumentumoknál elsődleges szempont a forma. A külső elemek figyelembe vételével raktározott kisnyomtatványok, egylevelű nyomtatványok – például plakátok – esetében egyetlen válogatási szempont a méret és szinte egyetlen rendszerezési szempont az időrend.

A kisnyomtatványok, egylevelű kiadványok (röplapok, plakátok: grafikai, betűgrafikai plakátok, amelyeknek tervező művésze is van, rendezet plakátok, amelyeknek csak közreadója és nyomdája) könyvtárban, történeti és/vagy képzőművészeti múzeumban, levéltárban, kaptak helyet – feldolgozásuk az adott szakterület főbb szempontjai szerint folyik-, minden kétséget kizáróan a határterület jellegzetes darabjai. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a határterülettel/határterületekkel a könyvtári osztályozási rendszer sem tudott mit kezdeni.

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) táblázatait mi sem használjuk bibliográfiánkban, a feldolgozás során csak a szigorú időrendet követtük.

A szigorú és egyszerű időrend lehetővé teszi a bármikori bővítést a rendszer bolygatása nélkül. (És feltételezi egy majdani „röplap” kiadás lehetőségét.)

A katalógus elsődlegesen magyar – és kisebb részben magyar vonatkozású – katonai nyomtatványokat, többnyire rendeleteket tár fel, ezeket azonban kiegészítik olyan utasítások, amelyek vagy uralkodói parancs, vagy országgyűlési határozat alapján láttak napvilágot. Ilyenek például a katonakörözések. Annak eldöntése, hogy mely nyomtatvány tartalmaz katonai és mely polgári rendeletet, az esetek nagy többségében könnyű, kivételt képezett ez alól az a csoport, amelyben katonai hatóságok utasítanak polgári hatóságokat vagy civil személyeket. Helyileg ez Erdélyben volt mindennapos, ahol a határvidéken katonai közigazgatás alá tartoztak a katonarenden lévők, időben pedig abban a korszakban, amikor valamilyen eseményt követően (pl. 1848-49) katonai közigazgatás működött az országban.

Annak eldöntése sem egyszerű feladat, hogy mely nyomtatvány magyar/magyar vonatkozású. A nyelv nem kritérium, uralkodói rangok és címek felsorolása sem.

Most közreadott bibliográfiánkban két korai pátens is van, amely jó példa erre. Az egyik I. Ferdinánd 1544-ben kiadott rendelkezése, ebben az Alsó-Ausztriában lakókat figyelmezteti elsősorban, hogy az értéktelenebb török dukát megjelent a pénzpiacra, de a polgárság mellett felhívja tisztjeinek és katonáinak is a figyelmét arra, hogy a török dukát 1 schillinggel rosszabb, mint a magyar aranyforint! A másik I. Lipót 1690-ben kiadott pátense, amelyben a címek felsorolásánál szerepel ugyan Magyarország, mint kötelezően feltüntetett cím, de Lipót Alsó-Ausztria főhercegeként rendelkezett ottani alattvalóinak vagyoadójáról, viszont annak érdekében, hogy a törökök ellen *Magyarországon* hadsereget állíthasson fel. A válogatás minden esetben azt vette figyelembe, mit árul el a tartalom.

A levéltárak általában rendelkeznek állagjegyzékkel, a feltárás azonban korántsem jelenti azt, hogy „iratmélységig”. Tehát a fondokat és csomókat laponként átnézne

lehetett megtalálni nyomtatványokat, ezen belül a bibliográfia témakörébe tartozókat. Ebből következik, hogy a címfelvétel szigorúan autopszia alapján készült.

A magyarországi levéltárakat a XIX. század végén rendezték, de nem teljesen egységes szempontok szerint. A török kiűzése után fokozatosan állt helyre a megyei közigazgatás a korábban megszállt területeken, állt fel a megyei levéltár és működésének megfelelően rendezték iratanyagát. Némi hasonlóságot mutatva a török által nem, vagy alig bolygatott megyék megőrzött állagaival. Elsősorban, legfontosabbként a főispáni, alispáni és a megyei közgyűlési iratokat választották külön. A legújabb rendezés ezen felül még az időrendet is alapul vette, így születtek meg a Mohács előtti, Mohács utáni állagok, ezen belül a feudális korszak témái szerint rendezett fondok, mint a nemesi közgyűlések iratai, a nemesi felkelés iratai, a katonaállítás iratai. Rendszerint kiválasztották a „sok iratot termelő” korszakokat, mint az 1848-49-es éveket, a világháborúk időszakát, s néha aktuális kutatási szempontokra is figyelve az egyéb korok anyagát. (A legismertebb példa erre az, ahogy a tanácsköztársasági iratanyagot tervszerűen leválasztották az egyes gyűjtemények anyagából, létrehozva ezzel egy előzmény és folytatás nélküli csonka levéltárat.)

A vizsgált intézmények közül Győr megye Levéltára az A jelzettel ellátott feudális-kori anyagból B jelzettel megkülönböztetve kiemelte az 1848-as korszakot. Ezen belül nem választotta szét előállítás-technikai szempont alapján az egyes, összetartozó csomókat, így váltakozva található nyomtatvány és kéziratos anyag is. Ennek éppen az ellenkezője történt az ausztriai (Österreichisches Staatsarchiv-) Kriegsarchiv állományában, ahol ma már nem tudható, milyen elgondolások szerint válogatták ki az Alte Feldakten állagból a nyomtatványokat és tették Militär Impresen elnevezés alatt külön. Így kutatható ma is. Ez gyors munkát tesz lehetővé, szemben az előbbivel, amikor a törvényszéki iratokat, a kormánybiztosi és családi hagyatékokat egyaránt át kell lapozni. Viszont nem lehet tudni, hogy egy-egy nyomtatványként megjelent rendeletnek milyen előzménye van még akkor sem, ha iktatószámot is visel a darab és iratelőzményre utal, hiszen ezeken az iktatószámokon már régen nem lehet keresni a többszöri átrendezés miatt (v. ö. Ausztriában is az „államosítást” az Első Osztrák Köztársaság idején). Ennek, a mi témánk szerint közömbös fordítottja is igaz: egy-egy felterjesztésben, levélben szereplő, mellékletre utaló kitétel alapján sem lehet megtalálni a hivatkozott nyomtatványt/iratot.

Az állagjegyzékek megnevezései sokat sejtetők lehetnek, de tartogathatnak meglepetéseket is. Néha szomorú a végeredmény, mint a győri Levéltár IV.B.151. jelzetű együttese. A „Gróf Zichy Bódog és Balogh Kornél királyi biztos urak jegyző könyveihez mutatókönyv 1848. dec.27-től 1849. dec.21-ig” legtöbbet ígérő bejegyzése a 732.872. szám alatti Hirdetmények és rendeletek gyűjteménye. De ez ma már csak bejegyzés, hozzá tartozó darabok nincsenek.

És néha valószínűtlen helyen bukkannak föl témánk szerinti – bár lehet határesetként minősíteni – nyomtatványok. Mint a szintén Győr megyei Levéltár „A hazai oltárra tett adományokról 1848-dik évi iratok” elnevezésű dobozában fekvő nyomtatvány, amely Győr vármegye 1848. május 25-i bizottmányi ülése után került kinyomtatásra és magába foglalta a május 19-iki belügyminiszteri utasítást a nemzetőrség céljára teendő

adományokról. Ez pedig a miniszterelnök május 16-i, a nemzetőrsegről szóló rendeletén alapult.

A tervezett sorozat első füzet a XVI. és XVII. századot foglalja magába. Eddigi tapasztalataim szerint vékonyka lesz.

A második füzet egyelőre a legbővebb, köszönet érte a rendeletalkotó II. Józsefnek. (A XVIII. század egyébként sem szűkölködött törvényekben.) S bár a megyék az uralkodó halála után igyekeztek a rendeletek szellemével együtt a példányokat is irtani, maradt még az utókorra feldolgozható nyomtatvány éppen elég. (Legalábbis a bejárt területen szép számmal találtattak.)

Fontos II. József korának feldolgozása azért is, mert – megkoronázva nem lévén, országgyűlést összehívni sem tartotta fontosnak – egyetlen rendelete sem emelkedett Magyarországon törvényerőre, így nem szerepel a Magyar Törvénytár, a Corpus Juris Hungarici kötetében, mint ahogy felséges anyja, Mária Terézia 1765 utáni rendeletei sem.

Érdekes momentum, hogy egy-egy könyvtár, levéltár esetenként rendelkezik több példánnyal, kiadói variánsal. De olyan eset, hogy Ausztriában, Magyarországon vagy Romániában bármelyik levéltárban, múzeumban, vagy könyvtárban azonos példány fordulna elő, mégis ritka.

A harmadik füzet XIX. századi. Korábbi tervek szerint csak 1848-ig ölelte volna fel a nyomtatványokat, a kiadás csúsztatása, az 1848-49-es forradalom 150. évfordulójának közbejötté miatt tartalmazza ezt az időszakot is, bár korántsem olyan teljességre törekvően, mint a korábbiakat. Ez az anyagcsoport sokkal bővebb és közlése sem jelent hézagpótló kiadványt.

A XX. századot felölelő negyedik füzet csak típusokat mutat be. A kiadványok áradata nem teszi lehetővé a teljesebb közlést. Azoknak a történelmi időszakoknak a darabjait tartalmazná bővebb számmal, amelyek nagyobb szerepet játszottak már a mi életünkben is. Ilyen az 1956-os korszak is, amelynek rölapjaiból már jelent meg válogatás (Hadtörténelmi Közlemények 1996/3.). És mivel a katonai és polgári, politikai és társadalmi tartalmú példányok együttese jellemzi a kort, itt valamennyi olyan rölap felvételére sor került, amely a bibliográfia kiadásának idejéig más önálló bibliográfiában még nem jelent meg.

Az ötödik füzetben kap helyet a mutatók rendszere: hely, kibocsátó, kiadó, nyomda, illusztrációk, lelőhelyek.

Az egyes példányok leírásánál részben a könyvtári (bibliográfiai) leírás szabványainak néhány tételét alkalmaztuk, részben a múzeumi leírókartonok kitöltésére vonatkozó, általános szokásjogon alapuló, a gyakorlat által kimunkált módot. A füzet lezárásának időpontjában sem könyvtári, sem múzeumi szabvány erre a területre nincs.

A leírás rendszere:

1. A kibocsátás megállapítható, vagy (megalapozottan) feltételezett ideje.
2. A kibocsátó személy vagy testület neve a kiadványon nem szereplő, kötelezően kiegészített formában is, a katalógus nyelvén.

3. A rendelet szövegének értelemszerű kihagyásokkal megfogalmazott leírása az eredeti helyesírás szerint, a kiadvány nyelvén. (Első és utolsó mondat.)

4. A megjelenés ideje, a kibocsátás napja és helye a nyomtatványon szereplő forma szerint.

5. A megjelenés helye a megjelenés idején használt szabályos formában és a kiadványon szereplő formában akkor is, ha teljes mondatba foglalta a nyomdász. Nyomda neve, illetve a S.l. (hely nélkül), s.n. (kiadó/nyomda nélkül) alkalmazása, ha semmilyen körülmények között nem deríthető ki az adat, valamint a megjelenés ideje, ha ez nem egyezik az első adatban szereplő kibocsátás idejével (utánnomás). A kiegészítéseket a könyvtári gyakorlatban kötelező szögletes zárójelbe tettük.

6. Terjedelemadatok. Lapszám: fol. megjelöléssel. Oldalszám csak ott, ahol eredetileg is van. Méret cm-ben, vízszintes x függőleges adat. Ha kétoldalas, de számozatlan, azt külön jelöljük.

7. Annotáció.

8. A példány leírása, további példányok, variánsok.

9. Lelőhely, leltári szám/jelzet.

10. Esetleges megjegyzések.

A megjelenés feltételezett idejét, a kiadás helyének szabályos formáját, az uralkodó teljes nevét az 5. pontban megjelölthöz hasonlóan szögletes zárójelbe tettük éppúgy, mint a szükséges szöveg-kiegészítéseket, illetve a más forrásból származó adatokat.

Ebben a válogatásban az alábbi gyűjteményekből szerepelnek nyomtatványok (székhely), (rövidítés):

Győr-Sopron-Moson megyei Levéltár, Győr megye (Győr) (GySMm.Lt.Győr m)

Győr-Sopron-Moson megyei Levéltár, Győr város (Győr) (GySMm.Lt.Győr v)

Győr-Sopron-Moson megyei Levéltár, Moson megye (Mosonmagyaróvár)
(GySMm.Lt.Móvár)

MH Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvgyűjtemény (HIM Kv), ezen belül
Kisnyomtatvány- és Plakát Különgyűjtemény (Budapest) (HIM Nyt)

MH Hadtörténeti Intézet És Múzeum Hadtudományi Könyvtár (Budapest) (Hadtud)

MH Hadtörténeti Intézet És Múzeum Levéltár (Budapest) (HL)

Országgyűlési Könyvtár Magyar Parlamenti Gyűjtemény (Budapest) (MPGy)

Arhivul Ştatului Judeţul Covasna Sf. Gheorghe (Sepsiszentgyörgy) (ASt.C)

Arhivul Ştatului Judeţul Harghita Miercurea Ciuc (Csíkszereda) (ASt.H)

Biblioteca Naţională – Filiale Batthyaneum Alba Iulia (Batthyaneum Gyulaféhevár)
(Batth)

Biblioteca Teleki – Bolyai Tîrgu Mureş (Teleki Téka Marosvásárhely) (Teleki Téka)

Österreichische Nationalbibliothek Flugblätter-, Plakate- und Ex-Libris-Sammlung
Wien (ÖNB FL) röplap, (ÖNB PL) plakát.

Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv Wien (KA)

Preussischer Kulturbesitz, Staatliches Geheimes Staatsarchiv, Berlin – Dahlem (GStA)

Itt és most nem választjuk el az egyes füzetekbe kerülő darabokat, az időrend magáért beszél. Bemutatunk viszont néhány nem igazán ide illő darabot, a műfaj változatosságát, gazdagságát illusztrálandó.

Maximilian von gots ghaden
Römischer Künig. 72.

Lieber getrewer. Wir haben glaublich küntschaft Das sich etlich vnterthen dem durchleuchtigen Fürsten herrn Wladislaw zu Hungern vnd Böhheim künig vnd marggrauen zu merhern vnsern lieben zueder obheim vnd churfürsten sein regiment zenehen vnd damit nach seinem abgang vns von vnsern Erblichen gerechtigkeit der Cron hungern vnd beheim zudringen alles dem heiligen reich deutscher Nation vnd gemainer Cristenheit zu merklichem schaden vnd nachtail deshalben vns der buederlicher ayning Damit wir vnd der selb Künig wladislaw einander verwoundt sein. Auch solber vnser erblichen gerechtigkeit nach gepurt vnd vnser notturft erfordert seiner lieb in solchem hilf vnd bestandt subweisen vnd haben darauf fürgenomē in aigner person mit ainer merklichen ansal volgas zu rose vnd suels so vns yetz zu Coln durch des reichs Churfürsten Fürsten vnd stende in disem handel zugelegt ist vnd darzu vnser aygen macht vnd von vnsern ober Osterreichischen landten hitab in vnser Haderosterreichische Fürstentumb vnd landt zu ziehen solchem souer es dienotturft erfordern widet widerstandt zutun vnd den genanten vnsern lieben Bruder den künig zu hungern bey seiner lieb Regiment vnd vns bey vnser erblichen gerechtigkeit zubehalten. vnd wan nu du vnd all ander vnser vnderthouen in solchem hilf vnd bestandt zu thun schuldig seit So empfelde wir dir mit allem ernst vnd wellē das du auf mitwoch nach sanot Michaels tag schriftkünftig zu sanot veit in herndtū in aigner person erscheineest oder wo du krächheit halbē nit kömest nichtheil yemands an deiner stat mit volmechtigē gewalt an wiederb inderlich beirgen schickest vnd daselbs mit sambt andern stendē vnser landtschaft so gleicherweise da erscheinen werden vnser Rte vnd anwalde in vnsern begern was in dem gemelten handel dein hilf sein sol vernemest vnd aldan auf dem beirurten Landtag vns die selb hilf entlichen zulagest vñ befristest on weiter büderlich biingen vnd hierin aufniemands versiebest oder waigerst noch vnghehosamlich erscheineest als lieb dir sey vnser siver vngnug vnd straf zuuermeiden Daran thust du gentslich vnser ernstliche maining. Seben an phantztag nach vnser frauen tag irer geburde. Anno domini. 72. Fünffseben hundert vnd im funften. Unser reiche des Römischen im zwaintzigsten vnd des Hungersichen im Sechzshenden Jaren,

1.

1505. szeptember 11.

[Miksa, Habsburg (1459-1519), első, német-római császár (1490-től), római király (1486-tól).]

Maximilian von gotz gnaden Romischer Kunig [usw]

Lieber getrewer. Wir haben glaublich kuntschaft. Das sich etlich vntersten dem durchleuchtigen Fursten herrn Wladislaw Zu Hungern und Beheim kunig und marg-grauen zu merhern unserm lieben brueder... in vnser Niederosterreichische Furstentumb und landn zu ziehen... widerstandt zuthun und den genanten vnsern lieben Brueder den kunig zu hungern bey seiner lieb Regiment... zubehalten... Daran thust du gentzlich vnser ernstliche mainung.

Geben an pfintztag nach vnser frawen tag irer geburde. Anno domini [etc] Funffzehen hundert vnd im funften. Unser reiche des Romischen im zwanzigsten vnd des Hungerischen im Sechzehenden Jaren.

[Wien] [Johannes Winterburger] 1 fol. – 21,5 x 32 cm.

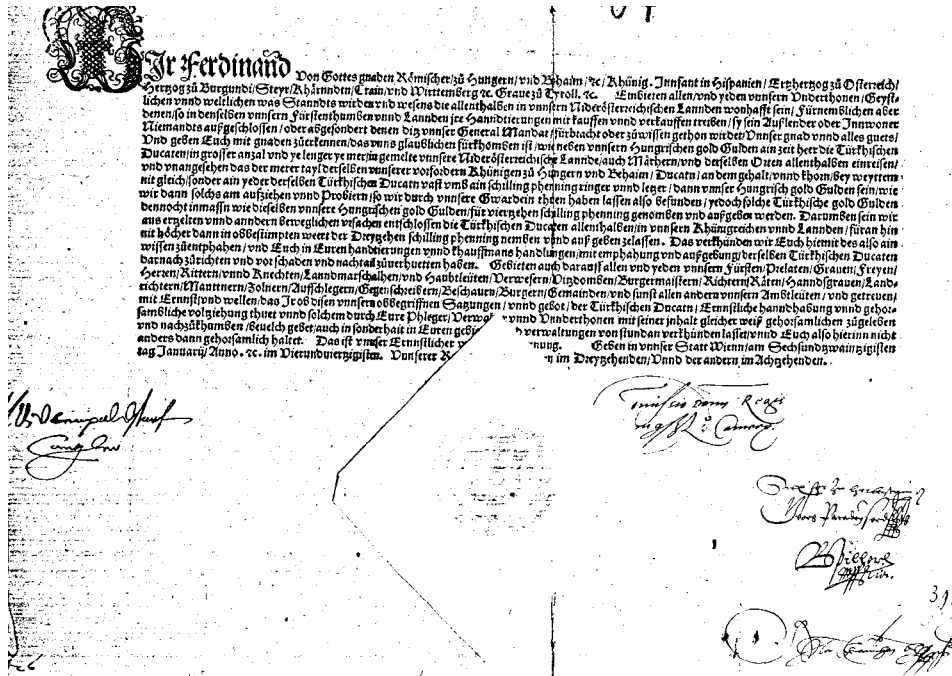
Miksa császár hadjáratot tervezett Ulászló magyar király megsegítésére, ennek érdekében Szent Mihály nap (szeptember 29.) utáni szerdára (szeptember 31.) összehívta a tartományi gyűlést.

A szövegoldal jobb sarkában olvashatatlan, korabeli aláírás. Hátoldalon kézírással: Commissio Domini regis ppa.

ÖNB PL

Jelzet – Sign.: 1505/11.9/a. DB 5.

Maximilian I. römischer Kaiser plant einen Feldzug nach Ungarn um König Wladislaw (Ulászló) zu unterstützen. Deshalb fordert er zur Teilnahme an einem Landtag in Köln am „mitwoch nach sandt Michels Tag“.

2.
1554. január 26.

Ferdinánd, [Habsburg (1503-1564), első, német-római császár (1558-tól), első, magyar király (1526-tól), első, római király (1530-tól)]

Wir Ferdinand von Gottes gnaden Römischer, zu Hungern vnd Bohaim [etc] Khünig. Innfant in Hispanien, Erzherzog zu Osterreich...

Embieten allen vnd yeden vnnsern Underthonen Geystlichen vnnnd weltlichen was Stanndts wurden... neben vnnsern Hungrischen gold Gulden ain zeit heer die Türkhischen Ducaten in grosser anzahl... ain yeder derselben Türkhischen Ducatn vast vmb ain schilling phenning ringer...

Geben in vnnser Statt Wienn am Sechszundzwanzigsten tag Januarij Anno [1544]
S.l. s.n. 1 fol. – 32 x 43,5 cm.

Alsó-Ausztriában alacsonyabb áron váltották át a nagy számban megjelent török dukátot, mint a magyar forintot. Figyelmeztetés a polgároknak, főrendeknek,

egyháziaknak és katonáknak, hogy a magyar forint átváltási ára 14 schilling, míg a török dukáté 13.

ÖNB PL

Jelzet – Sign. ÖNB PL. 26.1.1544/1. DB 61.

Számtalan autográf aláírással, szárazpecséttel.

Münzpatent betreffend den minderwertigen Umlauf türkischer Dukaten. Satzung „allen und yeden unsern Fürsten, Prelaten, Grauen, Freyen, Herren, Rittern und Knechten, Landmarschallen vnd Haubtleüthen...“, daß 1 hungarischer „gold Gulden“ 14 Schillinge, 1 türkische Ducate nur 13 kostet.

3.

1683. augusztus 3.

[Frigyes Vilmos (1618-1688), első, brandenburgi választófejedelem (1640-től)]

Wir Friderich Wilhelm von Gottes Gnaden Marggraff zu Brandenburg, des heil. Röm. Reichs Ertz.Cammerer und Churfürst in Preussen, zu Magdeburg, Jüllich, Cleve... Geben allen Unsern getreuen und gehorsamen Ständen von Prälaten, Graffen, Herren, Ritterschaft und Städten Unserer Chur- und Marck Brandenburg... Demnach es nunmehr Weltkündig was gestalt der grausame Erb-Feind der Christenheit der Türcke mit einer erschrecklichen Macht von Türcken und Tartaren in Ungarn und Oesterreich eingefallen... nun haben Wir entschlossen allgemeine Buß-, Fast- und Bät-Tage auch Bät-Stunden in allen Unsern Landen anzuordnen...

Geben Potstam den 3 ten Augusti, Anno 1683. / Friderich Wilhelm.

S.l. s.n. 1 fol. – 31 x 40 cm.

A török hadsereg Bécs előtt állt, Frigyes Vilmos brandenburgi választófejedelem elrendelte, hogy bűnbánati, böjt- és imnapokat kell a hét egyes napjain tartani a török-ellenes hadjárat megsegítése érdekében.

GStA

Jelzet – Sign. XII. HA. VI. 14.

Die Türken vor Wien. Edikt des Kurfürsten Friedrich Wilhelm von Brandenburg betreffend die Einführung von allgemeinen Buß-, Fast- und Bettagen während des Krieges gegen die Türken.

4.

1690. október 26.

[Lipót, Habsburg (1640-1705), első, német-római császár (1658-tól), első, magyar király (megkoronázva 1654. ur. 1657-től)]

Wir Leopold von Gottes Gnaden erwöhlter roemischer Kayser, zu allen Zeiten mehrer des Reichs in Germanien, zu Hungarn, Boeheimb, Dalmatien, Croatien, Sclavonien König, Ertz-Herzog zu Oesterreich...

Leuthen, Unterthanen und Getreuen auch sonst Jedermaenniglich so in- und ausser unserer Stadt Wien und in diesem gantzen Land Oesterreich unter der Enns seynd. Unser Gnad und alles Gutes...

Unsere Erb-Koenigreiche und Landen von feindlichen Einbrechen und Verderben zu erretten, eine genugsame Armada in Hungarn ins Feld zu stellen...

Uns gnaedigst resolviert, eine allgemeine Bey- uns respective Kopff-Steuer auszu-schreiben und zu begehren...

Für eine weltliche Fuersten erster Class werden ausgesetzt 1000 Fl.... Die Gemahlin 500 Fl... Die uebrige Capellani 3 Fl.

Geben in unser Residentz Stadt Wienn den Sechs und Zwanzigsten Monaths-Tag Octobris, in Siebenzehnhundert und Neuentzigsten unserer Reiche dess roemischen im Drey und Dreissigsten Jahr. / Leopold. – Theodor Althet Heinrich Grave von Strattmann. Ad mandatum sacrae Caesareae majestetis proprium Johann Eilers D.r.

[Wien] s.n. 1 fol. – 65 x 48 cm.

Lipót rendkívüli fejadórendeletének kiadásakor országai nehéz helyzetére hivatkozva adóztatta meg az első osztályú világi hercegtől kezdve a bécsi érseken át a legutolsó káplánig ausztriai alattvalóit, hogy így teremse meg az anyagi hátteret a török ellen Magyarországon fellállítandó hadsereg költségeire.

HIM Nyt.

L.sz. – Inv. 96.147. (Törzslap – Stammbblatt 3337)

Jelzet – Sign. R.M. 1.1.2. : 1.1.1. „1690”

Leopold I., römischer Kaiser, ungarischer König usw., unter anderen Erzherzog zu Österreich gab als Erzherzog diese Verordnung über die außerordentliche Kopfsteuer aus. Am Ende des 17. Jahrhunderts war die Lage des damaligen Habsburgerreiches möglichst schwer. In Ungarn – Osten und Süden – griffen die Türken wieder an. Da wandte sich Leopold an seine Bevölkerung in dem ganzen Land Österreich unter der Enns um eine Kopfsteuer im Interesse einer in Ungarn aufzustehende Armee zu bitten. Von einem weltlichen Fürst durch die Ecclesiastici – d.h. den Bischof zu Wien – bis dem niedrigen Capellan hatten alle Leute eine Zahlungsverbindlichkeit.

Publ. *Rákóczy Rozália*: I. Lipót fejadórendelete 1690. HK 1989/1. 78-93. o.

5.

1697. december 3.

[Lipót, Habsburg (1640-1705) első, német-római császár (1658-tól), első, magyar király (megkoronázva 1654. ur. 1657-től)]

Nos Leopoldus Dei gratia, electus romanorum imperator semper augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae [etc] rex...

Notum facimus omnibus nostris generalibus leuthenantijs, seu locum-tenentibus, campi marechallis, supremis campi praefectis artolariae, seu rei-tormentariae, generalibus equisitatuus, campi marechalli-leuthenantijs... tam equestri, quam pedestri militiae, cujuscunq; nationis, status, aut conditionis sint... caesaream nostram [et] regiam gratiam...

Postquam retroactis aliquot ab hinc annis sustentationis ordinationem pro militia nostra hac ratione juste instituendam animadvertimus, [et] idcirco mandavimus, [et] ordinavimus, ut ad qualimber, seu orem, seu equilem portionem tam officialibus, quam gregarijs per decursum anni de mense in mensem tres floreni penderentur...

Apud infanteriam seu peditatum... Apud equitatum seu cavalleriam...

Quare quisque se dirigere, ac secundum clementissimum mandatum, seriam voluntatem [et] intentionem nostram agere, consenquentérque damnum praecevere noverit.

Datum in caesarea residentia nostra Viennae Austriae, tertia decembris, anno millesimo, sexcentesimo, nonagesimo septimo: regnorum romani, quadragesimo: Hungarici, quadragesimo tertio: [et] Bohemici, quadragesimo secundo. / Leopoldus. E. com. a Starhemberg. Ad mandatum sac. caesar. majestatis proprium Cristophoros Dorch, Joannes Adamus Wöber.

[Nagyszombat] Tyrnaviae typis Academicis anno [1698] M. DC. XCV III.

Repressum. A – C ív = 12 fol. – 28 x 19 cm.

Lipót 1697-ben adta ki a hadsereg élelmezésére fordítható költségekről – a porciókról – rendelkező pátensét.

Változatlan utánnnyomás.

Korabeli ragasztott gerincű példány, borító nélkül. A nagyszombeni jezsuita rend egykori példánya. Első szövegoldalán kézirással: Inscript. Resid. S. J. Cibir 1744.

Batth

L.sz. – Inv. = Jelzet – Sign. XIV-94.

Leopold gab im Jahr 1697 zum ersten Mal seine Verordnung über die Verpflegung – die Portion – der Armee heraus.

2. unveränderte Ausgabe.

Cibin – Szeben – Nagyszeben – Hermannstadt – ma: Sibiu (Románia)

Publ. *Rákóczy Rozália*: Regulamentum Militare 1699. HK 1997/2. 326-354. o.

6.

1699. január 21.

[Lipót, Habsburg (1640-1705), első, német-római császár (1658-tól), első, magyar király (megkoronázva 1653. ur. 1657-től)]

Mi Leopold Isten kegyelmességéből mindenkor felséges választott római császár, és Német, Magyar és Cseh országoknak [etc] királya...

Közönségesen mindeneknek... valakik az mi örökös országinkban és provinciáinkban az mi kegyelmes parancsolatunkból akárminemű méltóságban és állapotban most vannak... akarjuk mindeneknek az parancsolatunk-által tudtokra adni...

Első [pont]... Tizenötödik... [és] Utolsó [pont].

Költ Austriában az mi városunkban Bétsben, januáriusnak huszonedgyedik napján, ezer hat száz kilenczven kilenczedik esztendőben... / Leopoldus. Ernestus Rüdigerus comes [et] dominus de Staremburg Mpria. Ad mandatum sacrae caesareae majestatis proprium Johannes Adamus a Wöber Mpri.

[Nagyszombat] s.n. – A 1 – C 3 ív = 10 fol. – 19 x 13 cm.

Első Lipót 1697-ben és 1698-ban adta ki a hadsereg élelmezésére fordítható költségekről intézkedő pátensét. Mivel azt Magyarországon nem akaratának megfelelően hajtották végre, 1699-ben kiegészítő rendeletben parancsolta meg, mikor, miért és mennyit kell fizessen a beszállásolt katona az igénybevett szolgáltatásokért. L. még: 5. tétel.

Korabeli borítóban, ragasztott példány. Első lapfejen léniával díszített metszetes M iniciálé.

HIM Nyt.

L.sz. – Inv. 90.88. Törzslap – Stammlatt 6533

Jelzet – Sign. R.M. 1.1.1. „1690”

Leopold I. gab 1697 und 1698 seine Verordnung über den Kostenaufwand heraus, der die Verpflegung des Heeres regulierte. Da in Ungarn diese Verordnung nicht seinem Willen nach vollzogen wurde, befahl er 1699. in einer Ergänzung, wann, wie und wieviel bei Stationierung der Soldaten bezahlt werden muß, die der Soldat für die in Anspruch genommen Leistungen von seinem Sold zu bestehen hatte. Siehe Nr. 5.

Publ. Rákóczy Rozália: Regulamentum militare 1699. HK 1997/2. 326-354. o.

7.

1720. január 2.

[Károly, Habsburg (1685-1740), hatodik, német-római császár (1712-től), harmadik, magyar király (1711-től)]

Nos Carolus Divina favente clementia electus romanorum imperator, semper augustus, Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae et Serviae ... rex..., Comes Habsburgi, Tyrolis [et] Goritiae [etc etc]

Universis [et] singulis, generali nostro locumtenenti, campi-marechallis... aliisquocunque militari officii fungentibus, cujuscunque nationis, status, gradus, ordinis, dignitatis [et] praesentis existant, praesens nostras visuris, lecturis aut legi auditoris salutem [et] gratiam nostram caesaream ac regiam [et] omne bonum...

Primo... Schema... Legionis pedestri... Portiones... Apud legionem... Equitum Hung. ... Portiones orales... Decimo tertio...

Dabantur in civitate nostra Viennae die secunda mensis januarii, anno millesimo septingentesimo vigesimo... / Carolus. Eugenius a Sabaudia. Ad mandatum sacrae caesareae regiae cathol. majestatis proprium Antonius Josephus ab Öttl.

[Wien] s.n. – A 1 – J 2 iv = 10 fol. – 37 x 25 cm.

Az uralkodó ezt megelőzően 1719. november elsején adta ki a katonaság ellátmányára vonatkozó rendeletét, a most kiadott pátensben az április végéig érvényes fejadag-kiírás mellé – a téli élelemadagok helyett – az 1720-as esztendőre a személyre szóló és a lóporciókat határozta meg az örökös (német) tartományokban, valamint Magyarország területén állomásozó katonasága számára. Az ellátmányadagokat táblázatok tartalmazzák.

Borító nélküli, füzetlen példány. Első lapján címfej-metszet: középen álló alacsony virágkosárból növényi ornamentika ágazik kétfelé. Négyzetbe foglalt, indás N iniciálé, hasonló a Carolus kisebb C betűje is.

GySMm.Lt.Móvár.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. Moson megye iratai IV. A. 502./b/10

Karl VI. (als Kaiser) und III. (als ung. König) gab 1719 seine letzte Verordnung über die Verpflegung des Heeres heraus, die bis Ende April ihre Gültigkeit hatte. In dieser Verordnung reguliert er, mit Behaltung der Vorschriften – anstatt der Winterverpflegung die auf das 1720 gültige – Personalen- und Pferdeportionen der in den (deutschen) Erbländern und in Ungarn stationierenden Husaren und Infanterie. Die Verpflegsdaten werden tabellarisch veranschaulicht.

Eugenius a Sabaudia: Eugen von Savoyen – Savoyai Jenő – François-Eugen de Savoie-Carignan – Savoya hercege (1663-1736)

20.

Wien den 4. December 1754.

NOTIFICATION,

Die aus Allerhöchster Landes- fürstlicher Milde Ihrer Kaiserl. Königl. Majestät dahier erweiterte Militar-pflanz oder Kriegs- schule, und zum Behuf des Publici eröffnete Kriegs- academie betreffend.

ES haben Ihre Kaiserl. Königl. Majest. Unsere allergnädigste Landes- fürstin nach Dero für das allgemeine Beste ihrer Erbländischen Ständen, und Inwohnern ohne Ermüdung hegender Landes- mütterlichen Wachtsamkeit, und sonderheitlich für die Standes- mäßige Erziehung der unbemittelten adelichen Jugend fortwürrig tragender Sorgfalt bekanntermassen noch im verfloßnen 1752sten Jahr nicht allein in ihrer eigenen Burg zur Wienerischen Neustadt eine Militar- Cadeten- academie von 200. Köpfen errichtet, sondern auch für andere 200. Knaben von minderm Alter in dahiesiger Vorstadt an der sogenannten Laimgruben eine dergleichen Militar- Pflanz- oder Kriegs- schule angeleget, in welcher dieselben in jenen Anfangs- gründen und Wissenschaften, so dermaleinstens zu Ausübung der Kriegs- kunst nöthig und nützlich seynd, auf Unkosten des Staats unterwiesen, folglich auch in der Nahrung, Kleidung, und allem benöthigten unentgeltlich vollkommen unterhalten, und versehen werden.

Und obwolten diese Allerhöchste Milde nicht uneingeschränkt seyn kan, so haben dennoch allerhöchst gedacht Ihre Maj. Dero Landes- müt-

terliche Vorsorge (um soviel möglich noch mehrere solcher theilhaftig machen zu können) dahin erweiteret, daß Dieselbe nebst gedachter alhiefigen Kriegs- schule eine Militar- academie errichtet haben, welche

Erstlich allen Adelichen, Rittersstands- dann Militar- officers- söhnen, und jenen, deren Väter in Politicis vorzügliche Aemter versehen, und welche das 15de Jahr ihres Alters zuruck geleet, zu frequentiren, und in solcher die in nachfolgender Nachricht und Ordnung eigends angemerkte Sprachen und Wissenschaften unentgeltlich in denen vorgeschriebenen Stunden zu erlernen gestattet werden solle; und damit

Zweitens: Zu noch besserer Bequemlichkeit denen in entfernten Kaiserl. Königl. Erblanden befindlichen die nämliche Gutthat zu statten kommen, werden auf Allerhöchste Anordnung etwelche Zimmer wirklich zu gerichtet, in deren jedem zu 2. und 3. adeliche Knaben nebst ihrem gemeinschaftlichen Hofmeister und Bedienten bequemlich wohnen, und alle unten beschriebene Exercicia und Wissenschaften ebenfalls unentgeltlich erlernen können.

Das

Das Wohnzimmer, Holz, Licht, und allübrige Bequemlichkeiten werden für diese letztere aus Allerhöchster Milde auch ohne Bezahlung hergegeben, dahingegen für die Kost allein 100. 150. oder 200. fl. je nach eines jedwederen Verlangen dem in der Academie aufgestellten Traiteur für jeden Kopf bezahlet, und für jährliche 100. fl. Mittags fünf Speisen, und Abends drey; für 150. fl. Mittags sieben, und Abends vier; Endlich für 200. fl. neun Speisen zu Mittag, und 5. zum Abendessen gereichet, welches auch auf die mit-

bringende Hofmeistere zu verstehen ist: für die Kost derer Bedienten aber seynd nur 50. fl. zu zahlen.

Jene nun, welche dieser Allerhöchsten Gnade theilhaftig werden wollen, haben solche bey Ihrer Majestät supplicando anzusuchen, und in ihren Bittschriften das aufhabende Alter, und etwa zuruck gelegte Studium anzuzeigen; wo alsdann nach erhaltener Erlaubnuß sie für nichts anderes, als wie schon gedacht, für ihre Kleidung, dann ihre, des Hofmeisters, und derer Bedienten Kost zu sorgen haben.

Nachricht und Ordnung, wie die Exercitia in der Kaiserl. Königl. Kriegsacademie für die aus Allerhöchsten Gnaden Ihrer Kaiserl. Königl. Majest. frequentirende Academisten vom 1. Januarii 1755. anzufangen, eingetheilet werden sollen.

Täglich wird selbe um halb 7. Uhr frühe geöffnet, und eine heilige Mess gehalten werden, dann

Am Montag, Mittwoch, und Freytag, von 8. bis 10. Uhr frühe der Ingenieur-Professor, und von 10. bis 12. der Französische Sprachmeister;

Nachmittags von 2. bis 4. der Fechtmeister, und der Italiänische Sprachmeister;

Von 4. bis 6. der Ingenieur-Professor, welcher auch Sommerszeit Mittwachs in der Frühe die Academisten vor die Linien hinaus zu führen, und solche in der Feldmesserey und dem Nivelliren zu unterrichten hat;

Am Dienstag, Donnerstag, und Samstag von 8. bis 10. Uhr frühe der Böheimische Sprachmeister,

und von 10. bis 12. der Tantzmeister, und Hungarische Sprachmeister.

Nachmittags von 2. bis 4. der Exerciermeister, und Engländische Sprachmeister, und von 4. bis 6. der Geographiæ & Historiæ Professor ihre Lectiones geben.

Und damit alles dieses in bester Ordnung beobachtet werde, haben Ihre Majest. Dero Herrn General Feldwachtmeister Freyherrn von Kleinholt, welcher alda auch wohnhaft seyn wird, um in allen Vorfällen desto besser das benöthigte vorkehren zu können, unter der Oberdirection Dero wirklichgeheimen Rahts, und General, Feldmarschallens Herrn Leopold Grafens und Hrn. von und zu Daun, als General-directorn dabey angestellet.

8.

1754. december 4.

[Mária Terézia, Habsburg (1717-1780), magyar király (1740-től)]

Notification, Die aus Allerhöchster Landes-fürstlicher Milde Ihrer Kaiserl. Königl. Majestät dahier eweitere Militar-Pflanz oder Kriegs-schule, und zum Behuf des Publici eröffnete Kriegs-academie betreffend... Am Dienstag, Donnerstag und Samstag von 8. bis 10. Uhr fruhe der Bömische Sprach-meister, und von 10. bis 12. der Tanz-meister, und Hungarische Sprach-meister... unter der Ober-direction Dero würrklich geheimen Rahts, und General, Feld-marschallens Herrn Leopold Grafens... von und zu Daun, als General-directorn ...

Wien den 4. December 1754.

[Wien] s.n. 1 fol. – 20,5 x 16 cm.

Értesítés az ő császári és királyi felsége, mint ausztriai főherceg legfőbb gondoskodásából kibővített katonai növendék iskola nyilvánossá tételéről és tanrendjéről, amelyben a táncórával együtt magyar órákat is tartottak.

HIM Nyt.

L.sz. Inv. 96.120. Törzslap – Stammbblatt 6142

Jelzet – Sign. R.M. 1.6.2. : 1.6.3. „1754”

9.

1755. július 19.

[Mária Terézia, Habsburg (1717-1780), magyar király (1740-től)]

Ordnung, nach welcher sich die kaiserl. königliche Cavallerie-Regimenter bey Friedens-zeiten in der Montirung, und Rüstung, auch anderen oeconomischen Puncten zu Erzielung deren Ersparungs-cassen zu achten haben.

1 mó... 6 tó Die Zeit, wie lang die Montur und Rüstung zu daueren habe... bey einem Curassier- und Dragoner-regiment... bey einem Hussarn-regiment, wenigstens... 26 tó...

Wien den Neunzehenden Monats-tag Julii im Siebzehn hundert Fünf und fünfzigsten Jahr. Joseph Graf von Harrach.

[Wien] s.n. – A 1 – C 1 ív = 5 fol. – 32 x 21 cm.

A császári-királyi lovasezredek öltözeti és felszerelési utasítása arra vonatkozóan, hogy békeidőben, kíméletes használat mellett, a kincstári tárgyaknak milyen hosszú lehet a kihordási ideje.

KA

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. MI No 292.

További két példány ugyanitt, azonos számon.

Vorschrift der Königin Maria Theresia über die Montur und Ausrüstung der kaiserlichen-königlichen Husaren, Dragonier und Curassier Regimenten in Friedenszeiten; wie lange diese Gegenstände des Militärärars bei größter Schonung getragen und benützt werden müssen.

10.

1757. december 20.

[Mária Terézia, Habsburg (1717-1780), magyar király (1740-től)]

Neues Verpflegs/Systema eines Cuirassier-, Dragoner- und Hussaren-Regiments.

1 Obrister Innhaber /Jährliche Officiers Gage, sammt Zulage/ 4000, ... 1 Profos 324...

In Hungarn. 1 Wachtmeister von Carabiniern oder Grenad, /Jährliche Officiers-Gage, sammt Zulage/ 156... 1 Schmidt 51... Nota 1 mo... Nota 3 tio...

Vorstehendes Verpflegs-Systema á 1 ma novembris 1757 seinen Anfang zu nehmen.

Gegeben Wienn den Sieben und zwanzigsten Monats-Tag Decembris, im Ein Tausend, Sieben hundert Sieben und Fünfzigsten Jahr. / Maria Theresia. I. Cr. von Harrach, Neipperg, F. W., Gr. v. Haugwitz. Ad mandatum... F. I. E. von Plöckhner.

[Wien] s.n. 2 fol. – 33 x 22 cm.

Az 1757. november 1-től érvényes élelmezési utasítás. Külön kiemelt táblázatban közli a magyarországi altiszti fizetéseket.

KA

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. MI No. 209.

A gyűjteményben további három példány található ezen a számon.

Die ab 1. November 1757 gültige Versorgungsvorschrift Maria Theresiens. In einer Tabelle werden die für Ungarn bestimmten Jahresgehälter der Unteroffiziere verzeichnet.

11.

1759. november 1.

[Mária Terézia, Habsburg (1717-1780), magyar király (1740-től)]

Wir Maria Theresia von Gottes Gnaden Römische Kaiserinn, in Germanien, zu Hungarn... Königin, Erz-Herzoginn zu Oesterreich... Fürstin zu... Siebenbürgen... [usw]

Entbieten allen und jeden Unseren General-Lieutanten, Feld-Marschallen, Generalen der Cavallerie...

Punctum primum. Von Verlegung der Miliz... Punctum duodecimum. Von Verschaffung der Montur und Militär-Geräthschaften...

Gegeben in Unserer Haupt und Residenz Stadt Wien den ersten Monats-Tag November in Siebenzehnhundert Neun und Fünzigsten, Unserer Reiche im Zwanzigsten Jahre. / Maria Theresia. Joseph Graf von Harrach, Wilhelm Graf von Neipperg. – Ad mandatum... Georg Andreas Traunpaur.

[Wien] s.n. 28 o. – 34 x 21 cm.

Rendelkezés az Erdélyben állomásozó katonaság el- és áthelyezéséről a vármegyék és székely székek szállásra alkalmas lakott helységeinek felsorolásával, egyúttal ezek osztályozásával.

Hadtud

L.sz. – Inv. + Jelzet – Sign. 4023

A példány rendkívül körülvágott, egészen új kötésben, restaurált.

Német nyelvű példány még: Batth L.sz. – Inv. 33.383

Jelzet – Sign. XIV. 91. Mérete 40 x 24 cm.

Latin nyelvű pld. a Székely Nemzeti Múzeum régi gyűjteményében, jelzet nélkül, valószínű nagyszabású kiadás, a Hochmeister nyomdából A-N ív, 25 fol. 34 x 22 cm.

Disposition zur Unterbringung und Versetzung des in Siebenbürgen stationierenden Militärs in den Komitaten und szekler Stühlen (Bezirken), mit Aufzählung der stationsgeeigneten bewohnten Ortschaften sowie ihrer Klassifizierung.

Publ. a latin nyelvű pld. (lateinisches Exemplar, aus dem altbestand des Szekler Nationalmuseums zu Sepsiszentgyörgy)

Rákóczy Rozália: 17-18. századi kisnyomtatványok a Székely Nemzeti Múzeum könyvtárában. ACTA 1996/2. 76-77. o.

12.

1760. november 22.

[Helytartótanács, Magyarország]

Prudentes ac circumspecti nobis honorandi.

Siguidem in ithic advoluta specificatione uberius denotati profugi, probabilibus intre Regnum Hungariae latirarent. Ideo, habita ad benignas patentales omnem desertorum militium fautorum [et] oculationem vetantes...

Datum ex consilio Locumtenentali regio Posonii de vigesimo 2 ta mensis novembris anni millesimo septingentesimo sexagesimo celebrato.

Connotatio militum. Mensibus augusti [et] septembri, anno 1760. profugorum...

[Pozsony] s.n. 6 fol. – 34 x 22 cm.

A Helytartótanács elküldte a megyéknek és városoknak a katonaszökevények teljes névsorát, feltüntetve az ezred nevét, a szökevény illetőségi helyét (város vagy falu és megye). Mivel a szökevények feltételezhetően Magyarország területén tartózkodnak, ha elfogták őket értesítsék az illetékes bíróságot.

Borító nélküli, ragasztott példány. Első oldalán Comes Josephus Illésházy, egy olvashatatlan és Carolus Fabiankovich autográf aláírás. – A dátum évszázada nyomtatott, a többi kézírással kiegészített. Levélforma, eredetileg összehajtott, a külíven Győr városának címezve. Pecsétje hiányzik.

Címoldalán az S kezdőbetű négyzetbe zárt, ornamentális díszítésű, a betű szárai között puttó. Záródísz az utolsó szövegoldalon három kis virág.

A példányhoz tartozik egy ívnyi, kétoldalasan nyomott névsor. A valamikori levéltári (irodai?) szám szerint a fent leírt irathoz tartozott (ad Nro 156). Az őrszó és az ívszámolás alapján azonban külön lap: a XXX-1 és XXX-2 ív, más típusú, lénias záródísszel.

GySMm.Lt. Győr m.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. Győr megye Levéltára, Helytartótanácsi iratok katonai ügyekben. IV. A. 1056/g/2 Nr. 156.

Der Statthalterrat (Ungarn) schickte an die Komitate und Städte die vollständige Liste der Deserteure; verzeichnet steht darauf der Name des Regiments, der Zustän-

digkeitsort (stadt oder Dorf, Komitat), sowie die Weisung: da die Deserteure aller Warscheinlichkeit nach sich in Ungarn aufhalten, diese festgenommen werden sollen und das zuständige Gericht eine Benachrichtigung erhalten soll.

13.

1765. november 29.

[Mária Terézia, Habsburg (1717-1780), magyar király (1740-től)]

Wir Marie Theresie von Gottes Gnaden römische Kaiserin, Königin zu Hungarn, Böhheim, Dalmatien, Croatien... Fürstin zu Schwaben und Siebenbürgen, gefürstete Gräfin zu Habsburg... Großherzogin zu Toscana [usw]

Entbieten allen, und jeden Vasallen, Unterthanen, und Inwohnern... wasmassen wir uns in die Nothwendigkeit versetzt sehen, zu Bedeckung deren in dem... letzteren schweren Krieg unserem Aerario zugewachsenen namhaften Schulden für das eingetretene 1766-te militar-Jahr, sowohl die Schulden-Interesse als Pferd-Steuer, wie pro Anno militari 1765, wiederum ausschreiben und einbringen zu lassen... Unser gnädigster Will, und Meinung.

Geben in unserer Residenz-Stadt Wien, den 29 ten Monats-Tag Novembris, im Siebzehen hundert fünf und sechzigsten, unserer Reiche im sechs und zwanzigsten Jahre. / Maria Theresia. Rudolphus Comes Chotek, reg. Boh. supr. [et] A. A. pr. canc. – Johann Christoph freyherr v. Bartenstein – Ad Mandatum... Tobias Philipp v. Gebier.

[Wien] [Trattner ny.?] 1 fol. – 35 x 44 cm.

A nehéz háború terheire hivatkozva Mária Terézia kihirdettette, hogy az 1765-ös esztendőhöz hasonlóan, az 1766-os katonai évre is előírja a lóadó beszolgáltatását.

A példány aláírás és pecsét nélküli, a L. S. (locus sigilli) betűi alapján feltételezhetően Trattner kiadvány. – Nach L. S. wahrscheinlich Trattners Ausgabe.

ÖNB FL

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. 1760-1769. Pall. 29.11.1745/2.

A gyűjteményben még egy példány van ezen a számon.

Königin Maria Theresia beruft sich auf die schweren Kriegsauslagen und gibt bekannt: wie 1765, so müssen auch auf das Kriegsjahr 1766 die Pferdesteuer-Abgaben vollzogen werden.

Az eredeti (első) kiadás hamarabb készült el, mint november, ez utányomás. Ferenc császár 1765. augusztus 18-án halt meg. Mária Terézia ezt követő kiadványain az „özvegy római császárné” kitételt használta.

Die Publikation wurde früher fertiggestellt, als November, das Exemplar ist Nachdruck. Franz I. der Kaiser ist am 18. August 1765 gestorben. Danach benützte Maria Theresia immer den Ausdruck: „Witwe” oder „verwittibte Kaiserin”.

14.

[1780-1790]

[Udvari Haditanács, Bécs – Hofkriegsrat, Wien]

Instruction für die zum Packpferd-Einkauf in die Komitate geschickt werdende Offiziers.

1. § Die im Komitate vorhandene Pferde, welche zum tragen für tauglich gehalten werden, werden an drey... bestimmten Tagen in dem Aufenthalts-Ort des Komitats eintreffen gemacht werden...

14. § Alle diese Extra-Auslagen, kommen nach der Belehrung des 9 ten § phs aus der Kriegskasse auf Beköstigung der Packpferde zurück zu empfangen.

S.l. s.n. 7 fol. – 30 x 19 cm. – + 5 mell. Nro 1. Eidesformul... Nro 5. Consignation.

Málhásló-vásárlási utasítás a megyékbe küldendő tisztek számára. Mellékletében esküforma magyarul, németül és lengyelül a tisztességes eljárásra vonatkozóan, valamint adatlapok a kiküldött adatainak, a lóvásárlás napjának és a vásárlásra költött kincstári pénz elszámolásának feltüntetésére, az eladó adatainak felvételére.

A rendelkezés kiadásának ideje ismeretlen, a példányon korabeli kézírással: (Mil Syst) 1788.

KA

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. KA MI No 433.

Direktive zum Kauf von Lastpferden (Packpferden) für in die Komitate gesandten Offiziere.

In der Beilage befindet sich eine Eidesformel in Ungarisch, Deutsch und Polnisch, welche die ehrenhafte Abwicklung des Kaufes reguliert, weiterhin ein Verzeichnis, das den Verkäufer, das Datum, das bezahlte Geld genau enthält.

Das Datum ist unbekannt, auf dem Exemplar befindet sich eine zeitgenössische Signatur (Mil Syst) 1788.

Az előszóban feltüntetett gyűjtemények anyagában ez a legkorábbi nyomtatott katonai esküforma, publikálatlan.

In den Convoluten der im Vorwort angegebenen Sammlungen ist diese die früheste gedruckte Diensteidform, nichtpubliziert.

15.

[1789-1790]

[Győr vármegye, Győr]

Az eő felsége ármádájának 1789/90-dik esztendőbeli tartására repartitio szerént fogadni az alább meg nevezett fél... Egész sommája a reá irtt gabonának... Tiszta búza... Abrak...

S.l. s.n. – 1 fol. – 25 x 38 cm.

Az országgyűlésen megajánlott katonatartási költségeket a megyék felosztották a fizetésre kötelezett lakosok között. Az így befizetett összeget, illetve a természetbeni beadás értékét a hadiadóba beszámították.

Keretezett formanyomtatvány „N. Zámory Ignác Úr Töltéstaván” kézírással kitöltve. Jobb alsó harmadában névbélyegző, aláírás nélkül „Palocsay József m. o. első vicze-ispány”.

GySMm.Lt. Győr m.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. Győr megye Levéltára 1056/ee/1. Nr. 343/5527.

Komitat Győr. Die von der Ständeversammlung festgelegten Militärkosten wurden auf die einzelnen Komitate verteilt, eine Weiterverteilung erfolgte bis zu den einzelnen Einwohnern. Diese bezahlten oder durch Naturalien absolvierten Summen konnten in die Steuerabgaben miteinberechnet werden.

Adress mit Handschrift: an Zámory, Ignác in Töltéstava.

Töltéstava: Pér község része, Győr m. Vice-ispány: alispán.

16.

1797.

Ordre de Bataille des hungarisch adelichen Insurgenten Corps im Lager bey Steinamanger Anno 1797. Commandirender General en Chef Seiner königlichen Hocheit Erz Herzog Palatinus Josephus...

Districts Generale... Avant Garde... Corps de Reserve... Consignation... Allerhöchst Dero Adjutanten... In Hauptspital zu Güns...

S.l. s.n. 1 fol. – 20 x 26 cm.

Az 1797. április 8-án meghirdetett nemesi felkelés csapatai az év végére gyűltek össze a Szombathely melletti táborban. Felállításukat mutatja a harcrend az ezredek parancsnokainak felsorolásával és az egyenruhák színének feltüntetésével.

Színezett példány.

HIM Nyt.

L.sz. – Inv. 96.107. Törzslap – Stammlatt 0646

Jelzet – Sign. R.M. 1.4.1. „1797”

Ungarische Insurrektion. Die Truppen der am 8. April bekanntgegebenen Insurrection sammelten sich bis Ende des Jahres im Lager neben Steinamanger. Ihre Aufstellung veranschaulicht die Kriegsordnung mit den Namen der Regimentskommandanten und Bezeichnung der Farben der Uniformen.

Koloriertes Exemplar.

Steinamanger: Szombathely, Güns: Kőszeg.

17.

[1797-1809]

[Országgyűlés, Magyarország]

Ki szabása azon ezredbéli és más különös költségeknek, mellyek a felkelő magyar nemes lovasság egy hat századokból álló huszár ezredének hónaponként fizettetnek.

S.l. s.n. 1 fol. – 41 x 27 cm.

A dátum nélküli nyomtatvány táblázatba foglalva tartalmazza az ezred költségeire számítható összegeket az ezredes kapitánytól az ezred segédjéig havonkénti bontásban,

továbbá a rendkívüli kiadásokra (postaköltség, úti-, szállítási és kórházi kiadások), valamint spongyára, lóvakaró kefére stb. felszámítható, századonként meghatározott összegeket.

Valószínű, hogy az adatok az 1809-es nemesi felkelésre érvényesek.

GySMm.Lt. Móvár.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. Moson megye iratai. Insurrekció, 2. csomó.

Landtag, Ungarn. Ungarische Insurrektion. Die Druckschrift – ohne Datum – enthält in tabellarischer Form die monatige Ausgabensummen auf das Regiment berechnet vom Obersten angefangen bis zum Adjutant; außerordentliche Kosten (Post-, Transportkosten, Krankenversorgung), weiterhin Schwämme, Pferdebüsten und Striegel auf die Kompanie berechnet.

Die Datierung kann wahrscheinlich auf die Zeit der ungarischen Insurrektion des Jahres 1809 angenommen werden.

18.

[1797-1809]

[Országgyűlés, Magyarország]

Fegyverfogható száma egy felkelő lovas századnak.

S.l. s.n. 1 fol. – 40 x 24 cm.

Létszámadatok a tisztikarról és a legénységről. Egy században 26 tiszt és 150 közember szolgált.

GySMm. Lt. Móvár.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. Moson megye iratai. Insurrekció, 2. csomó.

Landtag, Ungarn. Ungarische Insurrektion. Bestandesangaben über den Offizierkorps vom Hauptmann bis zum Korporal bei der Cavallerie. Ihre Gesamtzahl war 26 und darüber 150 Gemeine.

19.

[1797-1809]

[Országgyűlés, Magyarország]

Fegyverfogható száma egy felkelő gyalog kompániának.

S.l. s.n. 1 fol. – 40 x 24 cm.

Adatok a tisztek és legénység létszámáról. Egy gyalogos század összesen 198 emberből állt.

GySMm.Lt. Móvár.

L.sz. – Inv. Jelzet – Sign. Moson megye iratai. Insurrekció, 2. csomó.

Landtag, Ungarn. Ungarische Insurrektio. Angaben über den Bestand der Gemeinen und Offiziere. Eine Infanterie Kompanie bestand aus 198 Mann.

20.

1799.

[Erdélyi Főparancsnokság]

7634. [számú körözés] 1799.

Személyes le-írása az oláh regement componált batailonyából el-szökött köz katonának.

Rostás Gligornak, a ki származására nézve Küküllő vármegyei gyalakuti, idejére 26 esztendő, oláh vallású, kováts mesterséget tud, nyoltz esztendeje, hogy katona; az idén június 18-kán szökött-el Lumello Statiból, midőn masírozott-ki a táborba a többivel.

Ezen szökött katona, ha meg találatik, fogattassék [e], és adattassék által a közelebb lévő militaris jurisdictionak.

S.l. s.n. 1 fol. – 34 x 21 cm.

A példány hiányos. Hátoldalán kézirással: Szolga bíró Potsa Ferenc eö kegyelmétől. Hivatalból. Peselnek.

SzNM.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign.

Lumello Stati-ból (merész feltételezéssel): a katona már fogdában lévén ugyan, táborba azonban ki kellett mennie. V. ö. die Lumme: retesz, závár (ném.) és statusi, helyzet, állapot (lat.).

Siebenbürgener Oberkommando. Steckbrief Nr. 7634. Personalbeschreibung. Zur Verhaftung des aus dem Bataillon des walachischen Regiments entflohenen Soldaten Gligor Rostás.

Handschrift auf der Rückseite: von Potsa, Ferenc Stuhlrichter in Peselnek.

Peselnek: Kézdivővár, Háromszék – ma: Petriceni, Jud. Harghita (Románia)

21.

1801. április 14.

Illyen ütközet-rendben állott a fel-kelt királyi nemes magyar és horvát armádia, április 14-dikén 1801-dik szentendőben, fő hertzeg Josef nádorispány és cs. k. lovasság generálissa ő királyi hertzességének vezérlése alatt.

Első tsata-rend /Erstes Treffen/ ... Lovas osztályok... Gyalog divisiók...

[Wien] [Trattner ny.] 1 fol. – 23 x 37 cm.

A bécsi Magyar Hirmondó 31. számának mellékleteként jelent meg *a Teresienfeld és Wiener Neustadt között felállt nemesi sereg hadrendje*.

Színezetlen példány.

HIM Nyt.

L.sz. – Inv. 96.110. Törzslap – Stammb. 0650

Jelzet – Sign. R.M. 1.4.1.: 1.4.3. „1801”

Kriegsordnung der ungarischen und kroatischen Insurrektionseinheiten die zwischen Teresienfeld und Wiener Neustadt aufgestellt waren.

Die Beilage gehörte zur Wiener „Magyar Hirmondó” Nr. 31.

Unkoloriertes Exemplar.

22.

1802. május 1.

[Főkormányzék, Erdély]

1292. [számú rendelet]

Formularia litterarum compassualium, penes quas in magno principata Transilvaniae captivi ab una jurisdictione ad aliam deducendi venient.

N. N. helységbeli N. N. nevezetű rabnak mint nagyobb némű gonosztevőnek (mint kisebb némű gonosztevőnek) N. N. vármegyebeli (székbeli, vidéki) tisztséghez (magistratushoz Szamos Ujvárra) kelletvén vitetni, ajánlatik minden közben lévő jurisdictioknak (jurisdictionak) hogy a meg nevezett rabot (rabokat) a királyi fő-kormányzó Tanátsnak 1802-dik esztendőben májusnak 1-ső napján 1292. számok alatt költ rendelésében ki parantsólt mód szerint bátorságos őrizet alatt, meg-határozott helyére lejendő vitettetése végett mint terhebb gonosztevőt katona vason (mint kisebb vétkekkel terhelt személyt ellendőleg meg-kötve) a magához szomszédos jurisdictiónak által küldeni el-ne-mulasszák (el-ne-mulassza).

Költ N. N. helységben N. N. esztendőben N. N. napon.

[Szeben?] s.n. 1 fol. – 30 x 21 cm.

Teljes szöveg.

SzNM

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign.

Landesgubernium, Siebenbürgen. Formel, wie ein Gefangener aus einer Ortschaft in eine andere in den Gerichtshof oder ins Gefängnis geliefert werden soll.

23.

1808.

[Udvari Haditanács, Bécs – Hofkriegsrat, Wien]

A császári királyi ármádia részére készített hadi tikkelyek. Esküszöveg...

I. [cikkely]... XL.[cikkely]...

[Wien] Bétsben nyomattatott a csász. kir. udvari és status könyv nyomtató műhelyben. A – C ív = 8 fol. – 20 x 21 cm.

A hadi törvény az engedelmességről, viselkedésről, szökésről, büntetésről rendelkezik rövid törvénytárgyalatokkal kiegészítve.

KA

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. KA MI No 674.

A gyűjteményben további három példány található ezen a számon. Címlap nélküliek, korabeli gerincragasztással. Hatszögletű posszessori bélyegző: K. k. Hofkrieges Kanzley-Archiv.

Kriegsgesetz über Gehorsam, Benehmen, Desertion und Strafe, mit einigen Erläuterungen und Erklärungen ergänzt, daneben noch Diensteid.

24.

1809.

[Helytartótanács, Magyarország.]

3427. [számú körlevél] 1809.

Az ausztriai birodalom nemzeteinek meg-szóllítása.

Ausztriai birodalomnak nemzetei!

A sors-húzás meg-esett, meg-határozott az a had, melyet ha-lehetett volna uralkodónk el-kivánt volna kerülni.

Sokat törekedett három esztendőktől fogva császárunk, sokat el-türt, sokat fel-áldozott, tsak hogy minket az uj hadakozásnak keserű sulyitól meg-kimélhessen...

... tégyen mindenki közüllünk, uralkodójának – hazájának – polgár társainak – és tulajdon magának-is fogadást arról, hogy az idegen járomnak gyalázattját magán meg-nem szenvedí, sött a nemzeteknek nagy nagy szövetség köteleiért, minket szerető uralkodónk thronusáért, és az uralkodó familiáért, kinek királyi páltzája alatt a mi atyáink sok századoktól fogva a le-szerentsésebb nemzet volt, mindent meg-tenni, mindenre bátran menni, és mindent fel-áldozni, el-szánt akarattya.

[Buda?] s.n. 8 fol. – 30 x 21 cm.

A kiáltvány Napóleon és Ferenc császár kapcsolatát és viszonyát elemezve szólítja fel az ausztriai birodalom népeit az ellenállásra. Megemlíti a pozsonyi békét [1805], a német császári cím letételének kényszerét [1806] és a franciák elleni spanyol nemzeti felkelést [1808]. Követendő példaként a cseh nemzetet idézi és fegyverbe hívja a magyarokat.

A szöveg alapján Bécsben kiadott német kiáltvány helytartótanácsi rendeletre készült magyar fordítása. A címlapon kézírással 4719. sz., ez feltehetően az erdélyi Gubernium rendeletének száma az ottani terjesztésről.

SzNM

L.sz. – Inv. 46/885.

Jelzet – Sign.

Statthalterrat, Ungarn. Zircular Nr. 3427. 1809. Neben der Bekanntmachung der Beziehung zwischen Kaiser Franz und Napoleon, ruft die Schrift alle Völker des Habsburgerreiches zum Aufstand auf. Als Beispiel wird die bömische Nation erwähnt; die ungarische Nation soll auch zu Waffen ziehen.

25.

1822.

[Erdélyi Főparancsnokság]

7417. [számú körözés] 1822.

Személyes le-írása. Az ertz hertzeg Joseff huszár rementyéből el-szökött katonáknak.
Ötves Joseff Csik széki vatsártsi 21. esztendős...
Sztobj György Fogaras vidéki, sarkaitzai 20. esztendős...
Lukáts Sándor Udvarhe[ly s]zéki sofalvi 25. esztendős...
Butt Stephán Belső Szolnok vármegyei libatoni, 23. esztendős...
Popa György Belső Szolnok vármegyei bojérfalvi 26. esztendős...
Ambrus Sándor Udvarhely széki farkaslaki 21. esztendős...
Inike Joseff jobban Szirb Lukáts Zaránd vármegyei karasztói 24. esztendős...

S.l. s.n. 1 fol. – 34 x 22 cm.

A példány valószínűleg hiányos, mert nem szerepel a végén szokásos utasítás arról, hová és hogyan kísérjék be az elfogott katonákat.

SzNM

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign.

Siebenbürgener Oberkommando. Steckbrief Nr. 7414. 1822. Personalbeschreibung. Mit Aufzählung vieler Namen werden die desertierten Soldaten bekanntgegeben.

26.

1831.

[Erdélyi Főparancsnokság]

7297. [számú körözés] 1831.

Személyes leírása a pattantyúsok regementjéből elszökött katonáknak:

Hain Konrád, 20 esztendős, romano catholicus, nőtelen, magos termetű, vereses szőke hajú és szemöldökű, kék szemű, teli veres ábrázatú, vastag tompa orrú, beszél németül austriai dialectuson, csehül és keveset olaszul.

Karabetz Anton, 22 esztendős, r. catholicus, nőtelen, közép termetű, gesztenye-szín hajú és szemöldökű, szürke szemei, himlőhelyes ábrázatú, proportionált orrú, beszél németül, csehül és keveset deákul.

Kik-is szorgalmatosan felkerestetvén, ha megtaláltatnának, fogattassanak-el , és jó őrizet alatt kísértessenek a közelebbi katonai jurisdictiohoz.

S.l. s.n. 1 fol. – 34 x 22 cm.

SzNM

L.sz. Inv.

Jelzet – Sign.

Siebenbürgener Oberkommando. Steckbrief, Nr. 7297. Personalbeschreibung der desertierten Soldaten aus dem Kanonier Regiment.

27.

1832.

[Erdélyi Főparancsnokság]

1255. [számú körözés] 1832.

Személyes leírása az első gyalog székely ezredhez tartozó tusnádi születésű Barta Josef másként Gábor László nevű szökött köz-katonának, a kiis 42 esztendős, catholicus, nőtelen, mesterséget nem tud, kisdud sovány termetű... Beszél és ír jól magyarul, németül középszerűleg, oláhul valami keveset.

Ezen szökevény szorgalmatosan felkerestetvén ha megtaláltatik adassék által a legközelebbi katonai kommandónak.

S.l. s.n. 1 fol. – 35 x 22 cm.

SzNM

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign.

Siebenbürgener Oberkommando. Steckbrief, Nr. 1255. Personalbeschreibung des desertierten Joseph Barta alias László Gábor aus dem ersten Szekler Infanterie Regiment.

28.

1840.

WÖLLS, J. A.

Neu verbesserter und vermehrter kaiserl. königl. österreichischer Militair Kalender.
Dislocation der Regimenter...

Wien, s.n. Entworfen lithographirt und herausgegeben J. A. Wölls. – öh. 13 x 9 cm.
kit. 65 x 45 cm. (Zu haben dem Verfasser, alten Wieden...)

/Fünfter Jahrgang für das Schaltjahr 1840./

Az évente megjelenő kalendárium melléklete a táblázat valamennyi ezred nevével, állomáshelyével, az időközbeni áthelyezések jelzésével, a parancsnokok nevével és az egyenruhák színével.

Színezett példány.

HIM Nyt.

L.sz. – Inv. 95.100.

Jelzet – Sign. R.M. 1.4.3. „1840”

Der jährlich erscheinende Kalender enthält als Beilage die Namen sämtlicher Regimenter, ihre Stationsorte und verzeichnet die inzwischen eingetretenen Versetzungen, Namen der Kommandeure und Farben der Uniforme.

Farbiges Exemplar.

29.

1844. január 3.

[Erdélyi Főparancsnokság]

39. [számú körözés]

Személyes leírása fő herceg Károly Ferdinánd gyalog ezredéből elszökött 1. Kimpfián Waszilnak... 2. Gergely Lázárnak... 3. Schuster Györgynek... Kis is azon törvényhatóságban szorgalmasan felkerestetvén... kísértessenek jó őrizet alatt a közelebb eső katonai parancsnoksághoz. Kolozsvártt, januárus 3-án 1844-ben.

S.l. s.n.. 1 fol. 32 x 20 cm.

Fakó kékesszürke, nagyon vastag papírra nyomtatott, körülvágatlan példány, Nd vízjellel.

SzNM

L.sz.– Inv.–

Jelzet – Sign. –

Steckbrief Nr. 39. Personalbeschreibung. Zur Verhaftung der aus dem Infanterieregiment Karl Ferdinand entflochenen Soldaten.

30.

1844. május 29.

[Első Székely Határőr Gyalogezred, Csíkszereda]

Das K K I te Szekler Gränz Infanterie Regiments Commando Nro 14 versendet ein mit dem K K Amtsstiegel wohlverwahrtes Dienst-Schreiben, enthaltend...

[Csíksomlyó] [A Ferences zárda nyomdája] 184? 1 fol. – 40 x 23 cm.

A lap előnyomatott szövege és a dátum kézírással kiegészített. A lap alján további nyomtatás: Recepisse. Dasz [sic!] vorberührtes Schreiben sammt dem Anschluss [sic!], wie oben beschrieben heute am untergesetzten Tage mir Endesgefertigten richtig zu Händen gelangt sey, wird hiemit bestätigt.

Címzés ezen az oldalon: An das k. k. löbl. Militaria Communitäts Magistrat zu Pancsova. – A Recepisse rész kézírásos datálása: Pancsova am 29 t Mai 844. olvashatatlan aláírás. Hátoldalán kézírással: Retour Recepisse ad Z 641. An das k. k. löbl. I. Szekler 14. Grenz Infanterie Regiments Commando zu Csíkszereda. Mindkét oldalán: Exofficio.

Hivatalos leveleket kísérő levél.

Vastag, vízjel nélküli, merített, világoskék papírra készült, körülvágatlan. Eddig ez az egyetlen példány, amely alapján feltételezhető, hogy a csíksomlyói ferences zárda nyomdája rendszeresen katonai nyomtatványokat is készített, esetleg az úrlapokon kívül rendeleteket is nyomtatott. Publikációban még hasonló sem jelent meg a székely határőrség fennállásának idejéből (1764-1849).

ASt.H.

Jelzet – Sign. Fond 30. Regimentul 1. Infanterie. Seciuesc de granița. o. V. Nr. actului 254. An. 1844. lun. 22-29.

Begleitdokument für offizielle Briefe.

Csíkszereda – ma: Miercurea Ciuc, Jud. Harghita – Románia.

Csíksomlyó, az egykori Csíkszék székhelye, ma Csíkszereda része, Șumuleu.

11

Usik Szereda am 22ten May 1874.

Das KK 1te Szekler Gränz Infanterie Regiments Commando
N^{ro} 14 versendet ein mit dem KK Amtssiegel wohlverwahrtes
Dienst-Schreiben, enthaltend

*Einna Starlyge-Quittung von 9fl 13kr 6msd
Quayn! Mann-Geldm 10fl 13kr 6msd.*

An
in k. k. löbz. Militär-Communität. Mayiszahl

officio

zu

Pancsova

Recepisse

Dasz vorherührtes Schreiben sammt dem Anschluss, wie oben
beschrieben, heute am untergesetzten Tage mir Endesge-
fertigten richtig zu Händen gelangt sey, wird hiemit bestä-
tigt.

Pancsova am 29ten May 1874

Lejczmajer

31.

1848. március 15.

[Pest Város Tanácsa, Pest]

Hazafiak! Pest város közönsége alólirt napon a hozott s más hirdetményben közzéteendő határozatok végrehajtására... bizottmányt közértelemmel választván... következőket határozott... 1-7. [pont]...

Polgártársak! Jelszavaink: éljen a király! alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség, béke és rend!

Költ Pesten 1848. évi márczhó 15-kén. / A bizottmány elnöke és többi tagjai Rottenbiller Leopold s.k. választ. elnök; Klauzál Gábor s. k. stb. = Patrioten! Das Publikum der Pester Stadt hat am heutigen Tage zum Executirung der Beschlüsse, die in ander Ankündigungen veröffentlicht werden sollen... die unterzeichnete Commission einstimmig gewählt und diese folgende Beschlüsse gefaßt: [Punkte] 1-7.... Patrioten! hoch lebe der König! Die verfassungsmäßige Freiheit, Gleichheit, die Reform, Ruhe und Ordnung.

Pesth, den 15. März 1848. / Leopold Rottenbiller m. o. Präses des Ausschusses; Gabriel Klauzál m.p. usw.

[Pest] s.n. 1 fol. – 62 x 43 cm.

MPGy

L.sz. – Inv. 6138/1895.

Jelzet – Sign. 1848/I/1

A polgárőrség felállításáról határozó 7 pont. „A létező polgári őrsereg jelenleg 1500 taggal fog szaporíttatni...”, előjáróikat maguk közül fogják választani.

Die Beschlüsse der Pester Ausschusses in 7 Punkten über Aufstellung der Bürgergarde. „Die Bestehende Bürger-Miliz wird gegenwärtig um 1500 Mitglieder vermehrt...”

Német-magyar nyelvű pld.

32.

1848. március 15.

[Pest Város Tanácsa, Pest]

Im Namen der Pesther Stadtgemeinde, haben die Unterzeichneten das Vergnügen, die ungarische Nation offiziell zu unterrichten, daß, was andere Länder Bürgerblut

kostete, die Reform in Pesth... durch brüderliche Eintracht erkämpf wurde... Jene 12 Punkte... sind folgende:

1. Wir verlangen die Preßfreiheit mit Vernichtung der Censur...

12. Union, Verbindung Siebenbürgen mit Ungarn...

Das Gesetz und die Ruhe wurden keinen Augenblick verletzt... wir die Hoffnung ausgesprochen daß dieses Beispiel im ganzen Vaterlande Nachahmung finden werde.

Pesth, am 15. März 1848. – Leopold Rottenbiller [Lipót] Praeses, [Klauzál Gábor] Gabriel Klausal [stb.]

[Pest] s.n. 2 o. – 39 x 23 cm.

MPGy

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. 1848/1/1b

A magyar nemzet követeléseinek 12 pontja Pest város Tanácsának határozataival egységes szövegbe foglalva.

Forderungen der ungarischen Nation im Beschluß der Stadtgemeinde Pest: Nationale Unabhängigkeit, Nationalgarde, Nationalbank usw.

33.

1848. március 16.

[Közsendi Bizottmány, Pest]

Hazafiak! A választmány a rend és csend fenntartására a város kebelében következő szabályokat alkotott: 1. A rendes polgári őrsereg 5 őrtanyára oszlik... 8. A háztulajdonosok felszólíttatnak, hogy a rendre és csendre egész éjen át őrködjenek... / a választmány nevében Klauzál Gábor helyettes elnök. Pesten 1848.- martius 16-kán. = Patrioten! Die folgende Regeln wurden von dem Beschluß mit der Aufrechthaltung der Ordnung und der allgemeinen Ruhe innerhalb der Stadt formuliert: 1. Die regelmäßige Bürgerliche Garde teilt sich 5 Warten auf... / Im Namen des Ausschusses der Aufrechthaltung der Ordnung und der allgemeinen Ruhe Gabriel Klauzál [Gábor]. Pesth am 16. März 1848.

[Pest] s.n. 1 fol. – 39 x 22,5 cm.

A választmány a pesti polgárőrség működéséről alkotott szabályokat: éjszakánként járőrözniök kell, az őrhelyet különben elhagyni nem szabad; a nyugalom és rend fenntartása érdekében a háztulajdonosok is kötelesek őrködni.

MPGy

L.sz. – Inv. 6138/1895.

Jelzet – Sign. 1848/1/2

Der Pester Ausschuß formulierte die Regeln der National(Bürger)garde: an der ganzen Nacht müssen die Mitglieder der Garde Streifwache ausführen, noch dazu sollen die Hausbesitzer auf die Stille und Ordnung bewahren.

Német-magyar nyelvű pld.

34.

1848. március 17.

P[etrichevich] Horváth L[ázár]

An die verehrlichen Nationalgarden Wiens.

Bei den separatistischen Tendenzen, welche gegenwärtig durch das erwachte Nationalgefühl in allen Theilen der Monarchie hervortreten, ist es notwendig, daß die wahlverwandten Elemente sich zu einander hinneigen...

Buda-Pest, den 17. März, 1848. / L. o. Horváth.

[Pest][Beimel József ny] 1 fol. 30,5 x 23,5 cm.

A tisztelt bécsi Nemzeti Gárdának. Szükségszerű, hogy a rokonérmű elemek társuljanak egymással...

Az osztrák császári birodalomban szlávok, magyarok, németek élnek együtt, a szlávok azonban Oroszország felé hajlanak. Délkeleten ennél fogva szükség van szövetségre a szláv túlsúllyal szemben. A sajtó feladata az, hogy a helyzetet feltárva a nép körében uralkodó bizonytalan érzelmeket határozott öntudattá változtassa.

A röplap a Pesten német nyelven megjelenő Ungarns Morgenröthe című lap felhívása.

ÖNB FL

Jelzet – Sign. ÖNB FL UNG 1848/1/7

Im österreichischen Kaiserstaat leben die slawische, ungarische, deutsche Nationalität zusammen, aber die Slawen neigen sich nach Russland hin. Im Südosten ist ein verbündetes Gegenwicht gegen das Slawentum notwendig. Die Aufgabe der Presse ist die unbestimmten Gefühle in ein klares Bewußtsein des Volkes zu verwandeln.

Das Flugblatt is ein Aufruf der Zeitung Ungarns Morgenröthe.

Morgenröthe: Tageblatt für Kunst, Literatur und Soziales Leben (ab) 1848. 05. 02-től
Ungarns Morgenröthe.

35.

1848. március 17.

[Polgárórség, Pest]

Rendelet a polgárórség iránt. Kik a polgárhuszárokhoz akarnak állani, a Ferencziek udvarán, kik a dragonyosokhoz akarnak állani, a Szerviták udvarán... holnap reggel, azaz márt 18kán tíz órakor, fognak megjelenni...

Kelt Pesten, Martius 17kén 1848. / Az állandó választmány megbízásából Klauzál Gábor helyettes elnök, Irinyi József, helyettes jegyző.

[Pest] s.n. 1 fol. – 45 x 27 cm

A rendelet a gyülekezőhelyek felsorolásán kívül meghatározza, hogyan és miként kerülnek beosztásra a polgárórség új tagjai, akik 50 emberenként maguk választják majd tisztjeiket. Ideiglenes ezredesük Rottenbiller Lipót. Az ifjúság külön csoportot alkot, saját választott tisztjeik alatt a múzeum udvarán gyülekeznek. A polgárórség tagjai nemzeti színű karszalagot viselnek.

MPGY

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. 1848/1/2/f

Verordnung über die Nationalgarde. Wer zu den Bürgerhusaren einstellen will, soll er am Franziskanerhof tun... Die Verordnung zählt die Plätze auf, wo die Stadtbürger sich melden können. Die Offiziere und Unteroffiziere werden sofort von selbst gewählt, der provisorische Oberst ist Leopold Rottenbiller. Die Nationalgardisten tragen an ihren linken Armen einen Band in Nationalfarbe rot-weiß-grün.

36.

1848. március 18.

Nemzetórség, Pest

Tudomásul a kézműveslegényeknek!

A nemzeti őrsereghez felveendő kézműves legények megkivántató tulajdonságai: hogy honfiak legyenek, másodszor: hogy viseletökről jó nevű polgár kezeskedjék. Pest, martius 18-án 1848. / Klauzál Gábor helyettes elnök, Degré Alajos, h. jegyző. = Den Handwerks-Gesellen zur Kentniss.

Für HandwerkerGesellen sind die erforderlichen Eigenschaften zur Aufnahme in die Nationalgarde: daß sie Landeskinder seien, und daß ein wohl accreditirter Bürger für ihr Verhalten sich verbürge. Pest, den 18. März 1848. / Gabriel Klauzál subst. Präses. Alois Degré subst. Notär.

[Pest] [Landerer és Heckenast ny.] Gedruckt bei Landerer und Heckenast. – 1 fol.

Teljes szöveg – Ganzer Text.

HL

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. HL 1848 52/37 a

A Levéltár birtokában csak fotokópia volt. A Filmgyűjtemény 259.sz. leltárbejegyzése szerint 71 felvételtől állt a tekercs. Az 1988-as revízió során kielejteztek.

Im Besitz des Kriegsarchives war nur eine Fotokopie. Die Filmspule bestand aus 71 Filmaufnahmen /Filmsamml.Nr. 259/, nach einer Revision im Jahre 1988 wurde ausgemustert.

37.

1848. március 20

Polgárőrség, Győr

Sz[abad] s kir[ályi] Győr városa egyesült polgári őrserege számára alkotott rendszabályok: 1-ör Kedves hazánk, közös érdekeink... nevében... ezennel felhivatnak... a közbátorságot és rendet... minden erővel fenntartani... 2-10. [pont] ...

Költ Győrött az 1848-ik év tavaszelő 20-án. / Tóth Imre s. k. al-ezredes.

[Győr] Nyomatott Győrött, s. n. – 1 fol. – 43 x 26 cm.

A polgárőrség szolgálati kötelmeiről szóló rendelet, különös tekintettel az alá- és fölérendeltségi viszonyokra, a tiszteletadásra és a sorkatonasággal tartott kapcsolatra.

MPGy

L.sz. Inv. 1900/11487.

Jelzet – Sign. 1848/1/9

Verordnungen für die vereinigte Bürgerwache der königlichen Freistadt Győr über die Dienstobliegenheiten der neuen Garde mit außergewöhnlichen Rücksicht auf das Salutieren und auf die Beziehungen zu Linientruppen.

Tavaszelő: március.

38.

1848. március 20.

[Közcsendi Bizottmány, Kassa]

Hazafiak! Kassa város közönsége alólirt napon a hozott ... határozatok végrehajtására s a rend fenntartására az alólirt bizottmányt közértelemmel választván... határozott. 1. A létező őrsereg jelenleg 600 taggal fog szaporíttatni... 2-6. [pont] ... 7. Polgártársak! jelszavaink: Éljen a király! alkotmányos reform...! Költ Kassán, 1848 ik évi Marciushó 20 kán / A bizottmány elnöke és többi tagjai. Rimanóczy Ferencz, Semsey Albert stb. = Patrioten! Das Publikum der Kaschauer Stadt hat am heutigen Tage zur Exekutirung der Beschlüsse... so wie zur Aufrechthaltung der Ordnung die unterzeichnete Commission einstimmig gewählt, und folgende Beschlüsse gesagt: 1. Die bestehende Bürger Miliz wird gegenwärtig um 600 Mitglieder vermehrt... [Punkte] 2-6.... 7. Patrioten! hoch lebe der König! Die verfassungsmäßige... Reform...! Kaschau den 20 März 1848 / Der Ausschuß-Präses und dessen mehrere Mitglieder: Franz Rimanoczy, Albert Semsey usw.

[Kassa] s.n. 1 fol. – 52 x 42 cm.

A nemzetőrséggel kapcsolatos általános intézkedések.

MPGY

L.sz. – Inv. 1900/11487

Jelzet – Sign. 1848/1

Allgemeine Grundregel über die Nationalgarde in Kaschau.

Német-magyar nyelvű pld.

Kassa – Kaschau – ma: Košice, Szlovákia.

39.

1848. március 20.

Nemzetőrség, Pozsony

A Pozsonyban alakult nemzetőrség határozatai 1. szám. ... a Pozsonyban alakult nemzetőrség... március 18-án... egy választmányt nevezett ki... ideiglenes alapszabályterv készítésével megbízta... Azért legyen jelszavunk: rend, testvéri szeretet és egyetértés!

[Pozsony] s.n. 1 fol. – 34 x 20, cm.

A nyomtatvány közli a nemzetőrségi választmány névsorát, ismerteti az alapszabályt. A nemzetőrség városi vezetője Zichy Ottó.

HL

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. 1848 52/2

Der Flugblatt teilt das Nahmenverzeichnis des Nationalgarde-Ausschusses mit, macht die Grundregel und den Namen des Gardeleiters, wer Graf Otto Zichy wird sein.

Pozsony – Pressburg/Preßburg – ma: Bratislava, Szlovákia.

40.

1848. március 20.

Nemzetőrség, Pápa

Az ideiglenes nemzeti Őrség alapszabályai.

1. Ezen nemzeti őrség csupán ideiglenesen, országos törvény hozataláig, s egyedül a város belső közbátorsága tekintetéből, szabad aláírás és kötelezés szerint léssen felállítandó... 2-10. [pont]... 11. Ha valamely város részen szükség áll be, rögtön azon városrészi parancsnokság is fegyverre szólíthatja az őrséget... Kelt Pápán Martius 21-kén 1848. / Martonfalvay Elek egyesületi jegyző.

[Pápa] s.n. 1 fol. – 40,5 x 24,5 cm.

A pontok részletezik, hogy a nemzetőrség külön dandárt alkot, egyenruha nem szükséges, fegyvert – puskát, kardot vagy pisztolyt – hordhatnak. A nemzetőrségnek,

polgárőrségnek és tanulóknak közös parancsnoka van, bal karján mindenki piros-fehérvörös szalagot visel stb.

MPGY

L.sz. – Inv. 1169/1934.

Jelzet – Sign. 1848/1/9/a

Statuten der provisorischen Nationalgarde, Punkte 1-11. Die Nationalgarde gestaltet eine Sonderbrigade, Uniform ist nicht nötig, die Gewähre sind Säbel, Pistole oder Muskete. Die Nationalgarde, Bürgerwache und Studenten haben gemeinsamen Kommandanten. Alle Leute tragen Armschleife mit den nationalen Farben (rot-weiß-grün).

41.

1848. március [22].

Nemzetőrség, Pápa

Fegyelmi rendszer. Melly a pápai ideiglenes Nemzeti Őrsereg mihez tartása végett az állandó választmány által megállapított.

1. A ki a nemzet-őrségi tagok közzül a mustrán, gyakorlaton... meg nem jelenik .- 30 ezüst krara... büntetetik... 2-14. [pont]... 15. A meg nem jelenés büntetésétől a betegek és hon nem lévők felmentetnek... Az 50 éven felüliek őrállásra megok helyett nemzeti őrt vagy fegyveres polgárt állíthatnak. / a választmány rendelkezéséből Martonfalvay Elek m. k. Jegyző.

[Pápa] s.n. 1 fol. – 35 x 23,5 cm.

A 15 pont felsorolja a fegyelmi vétségeket és a büntetésüket. Aki őrségen elalszik, nincs fegyvere vagy részeg, pénzbírságot kell fizessen, a tiszték kétszeresét annak, amit a közlegények.

HL

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. 1848 52/34

Die Ordnung in 1-15. Punkten: wer Wachhabent ist und keine Waffe hat, wer betrunken ist, wer sich schläft usw., er soll Geldstrafe zahlen; die Offiziere doppelt.

42.

1848. március 22.

[Közcsendi Bizottmány] Győr megye és Győr város

Szabad királyi Győr város kebelében a közbátorság fenntartása végett együtt ülő megyei és városi vegyes bizottmány jegyzőkönyvének rövid szerkezete. Martius 19-én 1848.

1. Lukács Sándor hites ügyvéd úrnak a máii napon a néphez kibocsájtott csillapító felhívása célszerűnek elismertetvén...

Martius 20-án... és Martius 22-én... 1-7. [pont]...

8. Hogy az izraelitáknak a győri nemzeti őrsereg be nem vétele eránt ezen bizottmány mit sem végzett, jegyzőkönyvi aláírás mellett a „Hazánk” nevű hírlap útján kijelentetni rendeltetett / Korbonits István bizottmányi jegyző.

[Győr] s.n. 1 fol. – 39 x 26 cm.

A bizottmány három ülésén megtárgyalta Lukács Sándor röplapját, az új törvényeket és azok közzétételét a napilapokban, a nemzetőrség felállításának részleteit, amely szerint a tanuló ifjúság és a főiskolások beléphetnek, de a zsidók felvételéről döntenem tudtak.

A röplap a rövidített jegyzőkönyv alapján készült.

MPGY

L.sz. – Inv. 11487/1900

Jelzet – Sign. 1848/1/5

Kurzes Protokoll aus drei Sitzungen in 8 Punkten. Der gemischte Ausschuß entschiede über die aktuellen Angelegenheiten, über die Landesgesetze, welche auf dem Wege der Zeitungen bekanntgegeben werden sollen, weiter über die Nationalgarde, wohin die Studenten zu treten sind, aber damit der Ausschuß über die Aufnahme der Juden in die Nationalgarde gar nicht erledigt, ist die Tatsache neben Unterschrift des Notars in die Zeitung „Hazánk” zu erklären verordnet worden.

Lukács, utóbb Lukács Sándor

43.

1848. március [22-25].

[Nemzetőrség, Nagyszombat]

Az újonnan alakítandó nemzeti őrsereg szabályainak kivonata: E nemzeti őrseregbe minden becsületes ember, ki ezen szabad királyi városnak megtelepedett önálló lakósa, és a lyceumi tanuló fiatalság is, a már 16-ik évkor elérével állhat be...

A már eddig fennálló két egyenruhás osztályokhoz – ha magát beiratni akarja valaki – folyó évi Márczius 25-ig tüzetett ki a hatámap. / A népgyűlésből . = Auszug aus den Statuten, die neu organisierende Nationalgarde betreffend.

Jeder ordentliche Mensch, wenn er bereits etablirtet Bewohner Tirnau's, und selbstständig ist, so wie auch die Studierende Jugend am hiesigen Lyceum kann der Nationalgarde nach bereits überschrittenen 16-ten Jahres-Alter beitrete...

In Folge des obigen 2-ten Punktes können sich Neueintretenden den uniformirten Corps bis Samstag d.i. den 25. März l. J. anreihen. / Aus der Volksversammlung.

[Nagyszombat] s.n. 1 fol. – 37 x 22 cm.

Az újonnan belépőket a már Nagyszombaton állomásozó lövés- , vagy vadászosztályhoz osztják be, mind az újak, mind a régiek bal karjukon nemzeti színű szalagot, csákójukon ugyanilyen rózsát viselnek.

ÖNB FL

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. ÖNB FL UNG 1848/1/13

Alle diejenigen die zu der neu bildenden Nationalgarde gehören wollen, schließen sich einem der hierorts (Tirnau) bestehenden Schützen-, oder Jäger-Corps; sie werden an dem linken Arm ein Band mit den Nationalfarben, und am Csákó (Tschako) oder Hut eine National-Rose tragen.

Nagyszombat – Tirnau – ma: Trnava, Szlovákia.

44.

1848. március 25.

[Közcsendi Bizottmány, Szekszárd]

A közbátorság és rend fenntartása tekintetéből felállítandó nemzeti őrseregek szerkezetére, az országos törvény életbe léptetéséig ideiglenesen határozottatott: a/ a

nemzeti őrség száma a város vagy helység lakossai számához aránylag ollykép állapítatik meg, miszerint legalább minden 100 lélek száma után 5... tagból álljon... b/-h/[pontok]... Költ Szegzárdon marczius 25kén 1848. / A rend és közbátorságra ügyelő központi Választmány megbizásából Hegyessy János s. k. megyei főjegyző.

[Szekszárd] s.n. 1 fol. – 38 x 24 cm.

A nemzetőrségbe 16 és 60 éves kor közötti férfiak léphetnek, csak önkéntesek lehetnek, fegyverrel és felszereléssel a választmány látja el őket stb.

HL

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. 1848 52/17

Die Nationalgarde kann mindestens je nach 100 Personen aus 5-10 Mitgliedern bestehen, sie sollen 16-60 jährige und freiwillige sein, sie werden mit Schießgewehr und Säbel ausrüsten usw. in Punkten a-h.

Szegzárd – Szekszárd

45.

1848. március 29.

Nemzetőrség, Kecskemét

Határozata Kecskemét városa nemzet-őrségi választmányának. A választmány átlátva azt, hogy a jelen körülmények mikénti fejlődését figyelemmel nem kisérni nem lehet, mert most csak közönyösnek lenni is polgári bűn...

Meghagyta végre a választmány tollvivőjének, hogy a határozatot a közelebbi szomszéd városokkal közölje. Kelt Kecskeméten a nemzet-őrségi választmány üléséből, Mártius 29-kén 1848. / Jegyzette Léstár Péter m. k. tollvivő.

[Kecskemét] Nyomatott Kecskeméten, Sziládi Károlynál, 1 fol. – 40 x 25 cm.

A választmány két küldöttet bíz meg, hogy Pesten részben mindenről tájékozódjanak, részben közöljék a pesti nemzetőr választmánnyal, hogy a 12 pont végrehajtását figyelemmel kísérik. Továbbá tegyenek lépéseket a fegyverbeszerzés érdekében.

MPGY.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. 1848/1/5/a

Beschluß des städtischen Nationalgarde-Ausschusses in Kecskemét. Der Ausschuß hat zwei Deputierten betraut, sie sollen sich in Pest über allen orientieren, dann mit Pester Nationalgardecomitée mitteilen, daß die Vollstreckung der „12 Punkte“ beobachtet wird, weiter im Interesse der Waffenanschaffung die nötige Schritte tun.

46.

1848. március 31.

[Közcsendi Bizottmány, Pest]

Katonák! Hozzátok is van szónk! Ime kijelentjük rokonszenvünket irántatok. Nincs szándékunkban megtámadni titeket, mert ti mindnyájan fiai vagytok e hazának, vagy olly országnak, melly hasonlólág, mint mi, szabadságért és függetlenségért küzd. Mi nem vagyunk ellenségei senkinek, csak azoknak, kik szabadságunk megtámadói és ellenségei. Pesten 1848. martius 31-én. / A pestvárosi rendreügyelő bizottmány. = Soldaten! auch an euch haben wir ein Wort. Wir sprechen hiermit unsere Sympathie für euch aus. Wir hegen nicht die Absicht euch anzugreifen, denn ihr seid alle Söhne entweder dieses Vaterlandes oder eines anderen, welches ebenfalls so wie wir für Freiheit und Unabhängigkeit kämpft. Wir sind Niemanden Feind, Niemand, nur derjenigen, welche Feinde unserer Freiheit sind. / Durch den mit Aufrechthaltung der Ruhe betrauten permanenten städtischen Ausschuß.

[Pest] [Landerer és Heckenast ny.] 1 fol. –

Teljes szöveg – Ganzer Text.

HL

L.sz., – Inv.

Jelzet – Sign. 1848/52/37/c

Német-magyar nyelvű pld. Csak fotokópia volt, 1988-ban a Levéltár kiselejtezte.

Das Archiv hatte einmal nur Fotokopie, aber es wurde im Jahre 1988 ausgemustert.

47.

1848. március 31.

STALLNER Ferenc

Napi parancsolat Márczius 31-dikén 1848.

Polgárok! Nem csak e város, nem csak e megye de az öszves haza a sorsnak nehéz csapásait szenvedí át, midőn az isteni kitanulhatatlan végzet kedves Szabó Miklósunkat magához szólítá... a mi látható köszönetünk azon kiérdemlett polgár koszorú; mellyel rovatálát holnap fölékitendjük... / Stallner Ferencz. m. k. kapitány. = Bürger! Nicht nur unsere Stadt, nicht nur unser Comitát – nein, das ganze Vaterland hat durch den unerforschlichen Willen Gottes unsern Szabó nun zu sich rufen, einen schweren Streich des Schicksals erlitten... unser sichtbarer Dank aber die wohlverdiente Bürger-Krone, womit wir morgen seinen Sarg schmücken.

[Szombathely] s. n. 1 fol. – 43 x 27 cm.

Gyászjelentés.

MPGY

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. 1848/1/16/d.

Todesanzeige.

További példány ÖNB FL UNG 1848/1/18.

Kisgeresdi Szabó Miklós országgyűlési képviselő Vas megye követe volt.
Gyászjelentése: OSzK Kisnyomtatványtár. Dr. Bona Gábor szíves közlése.
Ennek alapján Szombathely a nyomda feltételezett helye.

48.

1848. április 2.

[Közcsendi Bizottmány, Pest]

Hazafiak! Előbbi nyilatkozványunkban arra szólítottunk fel mindenkit, hogy a veszélyben forgó szabadság és függetlenség védelmére készen álljon... / A pestvárosi rendreügyelő bizottmány. = Patrioten! In unserer früheren Proklamation forderten wir Jedermann auf, zum Schutz der gefährdeten Freiheit und Unabhängigkeit bereit zu stehen... Pesth, am 2. April 1848. / Durch den mit Aufrechthaltung der Ruhe betrauten permanenten städtischen Ausschuß.

[Pest] Nyomatott Landerer és Heckenastnál. – 1 fol., 2 o. – 41 x 26 cm.

Az eddig történetek összefoglalása (szabadság, függetlenség, a felelős magyar minisztérium kinevezése István nádor erélyes fellépése nyomán stb.), továbbá a nemzeti

gárda felállításáról és a népképviselőtről szóló törvények nyilvánosságra hozatala. A nemzeti őrsereg felállítása és felfegyverzése most az első feladat.

HIM Nyt.

L.sz. – Inv. – Törzslap – Stammlatt: 5647

Jelzet – Sign. R.M. 2.3.1. „1848”

Zusammenfassung über die bisherigen Angelegenheiten (Freiheit, Unabhängigkeit, durch die energische Vermittlung des Palatins Stefan ist das ungarische verantwortliche Ministerium errungen usw.), weiter Aufforderung, daß die beide wichtigen Gesetze veröffentlicht werden: über die Nationalgarde und Volksvertretung. Die Errichtung der Nationalgarde und ihre Bewaffnung sei unsere erste Sorge.

További példányok – weitere Exemplare:

magyar-német (ung-dt) MPGY 1848/1/17/a . – 44 x 27,5 cm.

cseh (tschech) ÖNB FL UNG 1848/2/1. – Wlastenci! nasem prwněj?sim prowoláni zádali sme... Tiskem Trattner Károlyiho. – 38 x 21,5 cm.

49.

1848. április 12.

[Közcsendi Bizottmány, Pest]

Hazafiak! Sajnosan tapasztalók, hogy a csend, közbátorság, s a honpolgárok és katonaság közti egyetértés ma reggel megzavartatott... magunk kikerülve minden összeütközési felhívást, örködjünk a rend és közbátorság fenntartása fölött. Béke, egyetértés, testvériség! kelt Pesten april 12-kén 1848. / A pestvárosi rendreügyelő választmány nevében Rottenbiller Lipót elnök, Oroszhegyi Jósa, h. jegyző.

[Pest] Nyomatott Landerer és Heckenastnál. – 1 fol. – 37 x 23 cm.

Egy ifjú polgártárs olasz röplapokat osztogatott a laktanyánál, az őrség elfogta. Ez ellen tüntettek a lakosok. Az eset kivizsgálásáig őrizze meg mindenki a nyugalmát.

HL

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. 1848 52/42

Ein junger Mitbürger verbreitete italienische Proklamationen bei dem Militär, der Wachtoffizier ließ ihn einsperren. Dagegen protestierten die Einwohner. Für Untersuchung des Falls wird ein gemischter Ausschuß aus den Mitgliedern der Militär und des Pester Ausschusses für allgemeine Ruhe aufgestellt.

További példány MPGy.

Oroszhegyi Jóna l. még: Oroszhegyi Józsa.

50.

1848. április 14.

Felhívás a Bécsben lakó magyarokhoz... Állítsunk ... egy magyar őrsereget... Kelt Pozsonyban 1848-ki april 14-én Magyarország új korszakának 4-ik napján. Aláírhatni Bécsben belvárosban 660. szám alatt (Biberbastei) az ideiglenes irodában a hivatalos órákban 9-12. = Aufruf an die ungarischen Bewohner Wiens... Bilden wir eine ungarische Garde... Gegeben zu Preßburg am 14. April 1848, als am 4. Tage der neuen Wiedergeburt Ungarns. Beitreten Wollende haben sich in der provisorischen Kanzlei, Stadt Nr. 660 (Biberbastei) in den Amtsstunden von 9-2 Uhr einzufinden.

S.l. s.n. 1 fol. – 41 x 26 cm.

Felhívás egy, Bécsben felállítandó magyar gárda érdekében.

ÖNB FL

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. ÖNB FL UNG 1848/2/1

Aufruf im Interesse der Aufstellung einer ungarischen Garde in Wien.

51.

1848. május 21.

[DRAGOŞ, Joan – GOŢDŪ, Mánuil]

Un stiincare kötöromöni – De ledze rööríteanö ne unitö!

Timişi Romönilor din Komitatele (varmegile) Arad, Bihar, Temeş, Torontal, şi Karaşu, ku Peştani din preuno konviind, adekö stöngöndusö la oraşul Peştá ün 3/15 Maju

anuluj kurgötöriü 1848... sö ünboirö ka üntrebile Naşionale sö deje o peticie... Dat adunearo Romönilor la Pesta Maju 9/21. 1848. / Drăgos Iván m. o. Aktuariu, Mănuil Gozdu Prezidentul Adunöri.

S.l. s.n. 1 fol. – 32 x 24 cm.

Hirül adatik a nem egyesült keleti vallású románoknak. Az Arad, Bihar, Temes, Torontál, Krassó és Pest vármegyei románok nyilatkozata arról, hogy petíciót intéznek az uralkodóhoz és a magyar minisztériumhoz, amelyben tudatják, hogy június 25-re Temesvárra gyűlést hívnak össze. A császár és a minisztérium tudtával szervezett gyűlésre minden román közösség pecsétes írással meghatalmazott követet küldjön. A petíciót magyarul és románul fogják kinyomtatni.

ÖNB FL.

L.sz. – Inv.

Jelzet – Sign. ÖNB FL UNG 1848/3/17. csak autográf aláírásokkal, a nevek kinyomtatva nincsenek, és azonos pld. ÖNB FL UNG 1848/3/18. csak nyomtatott nevekkal: adeka Dragos Joann, adeka Manuil Gozdu.

Óromán nyelven, cirill betűkkel. Mai átírása: In stinpato catra Români de lege răsăriteană ne unită! ... Manuil Gojdu prezidentul adunării, Ivan Dragoş actuariu.

Benachrichtigung den nichtvereinigten rechtgläubigen – nach östlichen Bekenntnissen – Rumänen. Die Äußerung der in Komitaten Arad, Békés, Bihar, Temes, Torontál, Krassó und Pest wohnenden Rumänen über eine, an das Herrscher und das ungarische Ministerium gerichteten Petition, in welcher es ihnen zu wissen geben, daß eine Volksversammlung am 25. Juni in Temesvár zusammengerufen wird.

52.

1849. március 18.

[Udvari Haditanács, Bécs – Hofkriegsrat, Wien]

[Nr.] E 870.

Rundes Zelt mit dem Belag auf 35 Köpfe nach hohem hofkriegsrätlichen Rescripte von 18 ten März 1849.

S.l. s.n. 41 o. – 41 x 23 cm. 3 t. mell. 46 x 62 cm.

35 személyre tervezett sátor leírása, az elhelyezés, alaprajz, belső berendezés és a szállítás tervrajzával.

Könyvnyomatos kézírás. – Steindruck. Ovális tulajdonbélyegző az első oldalon: K. k. Oberkommando Kanzlei-Archiv – mit Besitzstempel.

Utolsó szövegoldalon – auf der Rückseite: Stockerau am 13 sten August 1850. és nyolc olvashatatlan aláírás, alatta ovális gumibélyegző a császári sassal, körirata: K. k. Monturs Haupt Commission Stockerau.

KA

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. MI No 1328.

Beschreibung eines Zeltes für 35 Personen mit drei Abbildungen, wie das Zelt aufgestellt, eingerichtet, verpackt und geliefert werden soll.

53.

1849. október 24.

[Ferenc József, Habsburg-Lotharigiai (1830-1916), első, osztrák császár (1848-tól), első, magyar király (1848-tól, megkoronázva 1867)]

Statuten für das Militärverdienstkreuz. / Franz Graf Gyulai.

[Wien] s.n. 1 fol. – 30 x 24 cm.

A Katonai Éremrend alapítási okirata.

Hozzá tartozik az 1860. március 12-i kiegészítés:

Erster Nachtrag... Das für Verdienste unmittelbar vor dem Feinde verliehene Verdienstkreuz ist durch eine Beziehung „Kriegsdekoration des Militärverdienstkreuz“ zu unterscheiden. / Erzherzog Wilhelm.

Hozzá tartozik az 1874. július 7-i kiegészítés, ugyanazon a lapon:

Zweiter Nachtrag... nach dem Ableben der Besitzer nicht mehr... zurückzustellen sind, sondern der Familie... als Andenken überlassen werden... / Franz Graf Folliot de Crennerville.

[Wien] s.n. 1 fol. 30 x 24 cm. 1 t. mell. a kitüntetések ábrája.

KA

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. MI No 1314.

A két kiegészítés arról rendelkezik, hogy az ellenség előtti szolgálatért elnyert kitüntetést hadidíszítménnyel kell megkülönböztetni és ha a kitüntetett meghalt, családja megtarthatja emlékként az érdemrendet.

54.

1849. október 26.

[Hadseregfőparancsnokság, Magyarország]

Hirdetmény.

A magyar hadsereg főparancsnokság Pesten 1849. év october 21-én 4183/D.K. szám alatti intézvénye által rendeltetik: miszerint, hogy még mindig a néhai felkelő sereg tagjai honvéd egyenruhában nyilvános helyen szemléltetnek... tilalom tehát, mindenféle a honvédek, úgymint a néhai cs. k. huszárok által viselt kabát, atilla... és főveg neműekre vonatkozik... Jelen rendelet áthágói annál szigorúbb büntetéssel fognak fenyejtetni, minthogy e tilalom egy ízben már kihírdettetett. = Das Hohe-Armee-Oberkommando hat mittheilt Verordnung dtto Pesth... angeordnet, daß da doch immer Individuen der bestandenen Insurgenten-Armee in de Honvéds-Montur an öffentlichen Orten getroffen werden... = Oznamenj. Wywyssené wrchnj kommando armady wedle narzjenj w Pessti... urjdilo...

S.l. s.n. 1 fol. – 30 x 42 cm.

Miközben a hivatkozott rendelet tiltotta a honvédegyenruhák nyilvános viselését, az ismételt rendelet megengedte, hogy a polgári ruhával nem rendelkező szegények a katonai rendfokozatokat és díszítéseket (zsinór, paszomány) lefejtve, köznapi öltönyként viseljék.

A nyomtatvány Dóry Gábor Fejér megyei főispán Győr vármegyéhez intézett levelének melléklete. Ebben kéri, hogy a mellékelt rendeletet nyomtattassák ki és megyeszerte ragasztassák fel.

GySMm Lt. Győr m.

L.sz. – Inv. –

Jelzet – Sign. Győr megye Levéltára, IV.B. 1104/d/1. 20.649.

Armeeoberkommando Ungarn. Nach der militärischen Niederlage von 1849 trugen noch viele ehemalige Honvéd-Soldaten und Ofiziere ihre Uniform. Die wiederholt herausgegebene Verordnung verbietet das Tragen der Honvéd-Uniform, ermöglicht aber, daß Personen, die keine Bürgerliche Kleidung esitzen, die Uniform ohne Rang-abzeichnen und Verzierungen (Schnüre und Borten) alls alltägliche Kleidung benützen dürfen.

Magyar – német – cseh szöveg, a német és cseh gótbetűs. Három hasábos falragasz.

Dreisprachiges Exemplar in Ungarisch, Deutsch und Tschechisch, die letzte beide mit gotischen Buchstaben.

55.

[1910-1918]

[Honvédelmi Minisztérium, Budapest]

Szabadságolási igazolvány. Érvényes az engedélyezett utazási napokkal együtt... A szabadságot engedélyező parancsnokság kör-(sima)bélyegzője. = Urlaubsschein. Gültig einschliesslich der bewilligten Reisetage bis... Rund(Flach)stempel des bewilligenden Kommandos.

Bp. Athenaeum ny. 2 fol. 34 x 21 cm.

Kétnyelvű formanyomtatvány.

HIM Nyt.

L.sz.–Inv. 72.353.1.

Jelzet – Sign. R.M. 1.4.1. „1910-1918”

Zweispachiges Formblatt.